

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Vzdělávání cizinců v České republice – výuka českého jazyka

Magisterská diplomová práce

Bc. Daniela Nagyová

Vedoucí magisterské diplomové práce: PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji na svou čest, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, za odborného a pedagogického vedení PhDr. Daniela Topinky, Ph.D., na základě osobně prováděného empirického výzkumu a s použitím uvedené literatury a elektronických zdrojů.

V Olomouci dne 31. 3. 2014

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Danielu Topinkovi, Ph.D., který mně formou konzultací poskytoval podnětné rady a připomínky, za odborné vedení diplomové práce v průběhu jejího zpracování a také za trpělivost. Dále děkuji panu Ing. Jaroslavu Mokrému za cenné rady, morální podporu a pomoc po stránce jazyka a úprav, poskytnutou při zpracování závěrečné práce. V neposlední řadě děkuji za spolupráci jazykovým školám, SOZE v Olomouci a dalším institucím, které mně vyšly vstříc, a všem respondentům, kteří participovali na výzkumu.

OBSAH

ÚVOD	6
1 VÝVOJ PROBLEMATIKY – PŘEHLED A VÝCHODISKA	9
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TERMÍNŮ	9
1.2 MIGRACE Z TŘETÍCH ZEMÍ V ČR A INTEGRAČNÍ CENTRA	18
1.2.1 Správa uprchlických zařízení MV ČR	19
1.2.2 Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)	19
1.2.3 Sdružení občanů zabývajících se migranty (SOZE)	20
1.2.4 META o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů.....	20
1.2.5 Centrum podpory cizinců	22
1.3 VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE A JAZYKOVÉ ŠKOLY	24
1.3.1 Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (ÚJOP)	24
1.3.2 Institut jazykového vzdělávání	25
1.3.3 Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Olomouc.....	26
1.3.4 Univerzita Palackého v Olomouci.....	26
1.3.5 Obchodní akademie a Jazyková škola s právem jazykové zkoušky Přerov	26
1.3.6 Jazyková škola UP LIFT Olomouc	27
1.3.7 Jazyková agentura Academia	27
1.3.8 Jazyková škola Panorama Olomouc.....	27
1.3.9 Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka	28
1.4 ZKOUŠKA Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO JEDNA Z PODMÍNEK ZÍSKÁNÍ TRVALÉHO POBYTU	29
1.4.1 Znalost českého jazyka.....	29
1.4.2 Společný evropský referenční rámec	30
1.4.3 Učební materiály a pomůcky.....	34
1.4.4 Testy a závěrečná zkouška	35
1.4.5 Vybrané problémy zkoušky z českého jazyka	38

1.4.6	Udělení českého občanství	42
2	VLASTNÍ VÝZKUM	45
2.1	METODIKA VÝZKUMU	45
2.1.1	Typ (forma) výzkumného šetření	45
2.1.2	Volba metody k získávání dat	45
2.1.3	Výzkumné prostředí	48
2.1.4	Výzkumný vzorek	48
2.1.5	Výzkumný postup	48
2.2	ZAJIŠTĚNÍ AUTENTICITY, ETICKÉ ASPEKTY.....	51
2.3	VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH VÝKLAD	51
2.3.1	Charakteristika zkoumaných osob a skupiny	52
2.3.2	Analýza rozhovorů s individuálními respondenty	53
2.3.3	Analýza skupinového rozhovoru.....	59
3	DISKUZE.....	61
	ZÁVĚR.....	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	67
	PŘÍLOHY.....	76

ÚVOD

Od roku 1989 v České republice trvale roste počet cizinců, kteří se zde usazují dlouhodobě či nastálo. To přináší rostoucí jazykovou a kulturní různorodost obyvatelstva.

Téma vzdělávání cizinců obecně a jazykové zvláště autorka zvolila a pokusila se je zpracovat z několika důvodů. Za prvé se Česká republika díky svému demokratickému charakteru stala nejen tranzitní, ale i cílovou zemí stále většího počtu cizinců. Má-li se zvýšit jejich integrace, v minimálním případě pak šance na trvalý pobyt (případně i na získání českého občanství), je znalost jazyka majority nepominutelnou podmínkou. Za druhé se tato oblast vzdělávání dospělých dostává do popředí zájmu státních i nestátních subjektů, které k tomu v každém případě budou potřebovat specialisty. Tím se zvyšuje možnost uplatnění autorky na trhu práce v situaci, kdy absolventi humanitních oborů univerzit stále obtížněji hledají pracovní možnosti s perspektivou. V neposlední řadě považuje autorka zvolený obor za atraktivní jak z hlediska pomoci lidem naplnit jejich tužby, tak z hlediska celoživotního vzdělávání a smysluplného vzdělání vlastního.

Československo se po roce 1989 stalo jednou z bezpečných zemí z pohledu migrace. V této politice kontinuálně pokračuje i Česká republika, jejíž přitažlivost pro migranty z východu i jihu geometricky vzrostla. Počty cizinců, pro které je Česko cílovou zemí, se rychle zvyšovaly, a to jak dobrovolnou migrací většinou z ekonomických důvodů (první nebo „vnitřní“ země cestou dále na civilizovaný západ nebo za účelem zaměstnání, podnikání či studia), tak i v důsledku nucené migrace z důvodu záchrany života (válečné konflikty nebo život ohrožující politická situace ve státech, odkud cizinci původem pocházejí). Podle údajů Českého statistického úřadu k 31. 12. 2013 žilo v České republice 441 500 cizinců, tj. osob, které nemají české občanství. Z toho 10 089 cizinců žilo v Olomouckém kraji. Počet cizinců do roku 2008 téměř lineárně rostl, od té doby vlivem zhoršující se ekonomické situace stagnuje nebo dokonce mírně klesá. (Zdroj: ČSÚ, 2013).

Díky vstupu do EU, a ekonomickému růstu zejména v letech 2004-2008, patří Česká republika dnes ke státům, které se staly pro cizince jedním z žádaných míst pro život. (Soudková, V., Soudek, T., 2008). Tato prestiž České republiky se ještě zvýšila jejím zařazením mezi vnitřní země Schengenského prostoru. Mezi nejvýraznější skupiny cizinců

z hlediska státního občanství, kteří přicházeli a přicházejí, či již pobývají v České republice, patří občané Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska, Polska a Německa. (zdroj: ČSÚ, 2013).

Vietnamci tvoří od sedmdesátých let (konec války Sever-Jih ve Vietnamu a socialistické sjednocení země) nedílnou součást našeho života, protože v rámci tehdejších mezivládních dohod přišly do Československa tisíce vietnamských dělníků a studentů jako česká pomoc rozvoji komunistické části a poté sjednocenému Vietnamu (a současně vietnamská pomoc při řešení nedostatku dělníků v Československu – např. pro Zbrojovku Brno, ČKD Praha a mnohé další podniky). Po roce 1989 se však nepodařil jejich dohodnutý návrat domů, naopak do Československa se stáhli Vietnamci ze západu Evropy. Od počátku devadesátých let, a zejména od vstupu ČR do EU, také dochází k poměrně masivní imigraci cizinců ze třetích zemí. Ne vždy se tato situace obejde bez problémů.

„Soužití s lidmi odlišné kultury je mnohdy vnímáno jako velmi problematické. Vypovídají o tom zprávy v masmédiích, ale i sociologické výzkumy veřejného mínění, stále upozorňující na vysoké procento výskytu negativních postojů k našim minoritám, uprchlíkům a cizincům.“ (Šišková, T., 2001, s. 9)

Během uplynulých dvaceti let se Česká republika transformovala ze země emigrační, odkud lidé utíkali za svobodou a lepším životem, na zemi tranzitní, kterou migranti procházeli cestou do jiných zemí a poté imigrační, která migranty přijímá. Tato migrační proměna se odehrávala ruku v ruce s hlubokými politickými a následně socioekonomickými a demografickými změnami. (Franc., A. in Hajíčková, Z., Vacula, R., 2012).

V české společnosti dostal tak, z ničeho nic, strach z neznámého, od nás odlišného, z cizích lidí, kteří k nám přicházejí, a my jim nerozumíme a nevíme, co chtějí, najednou konkrétní obsah. Tento strach, tyto obavy nazýváme xenofobií.

„Xenofobii je v nejobecnější rovině možno chápat jako strach z neznámého, nedůvěru, odpor až nepřátelství vůči všemu cizímu. V našem kontextu ji používáme v užším pojetí, ve kterém reprezentuje strach z cizinců.“ (Drbohlav, D., a kol., 2010, s. 121).

Ve své magisterské diplomové práci se autorka v souvislosti se svým oborovým studijním zaměřením na andragogiku, tedy vzdělávání dospělých, věnuje především vzdělávání zletilých cizinců. Cizinci do Česka přicházejí z různých důvodů, ale většinou s cílem zajistit sobě a svým blízkým lepší podmínky k životu, než mají v zemích původu. Ke

splnění jejich představ je nezbytná určitá míra soužití s českou majoritou. Tato integrace znamená ze strany imigrantů splnění několika podmínek, z nichž jazyková samostatnost patří k nejvýznamnějším. Skutečnost, že se právě z jazyka stala prostřednictvím zkoušky jedna z nejdůležitějších legislativních podmínek pro získání trvalého pobytu v Česku, však nemá v praktickém důsledku s integrací nic společného. Zkoušce mohou, ale nemusí předcházet jazykové kurzy. Zkouška z českého jazyka, potřebná pro získání trvalého pobytu v ČR, musí splňovat úroveň A1 společného evropského referenčního rámce pro jazyky a je povinná od 1. 1. 2009.

Tato práce má dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části autorka vymezuje většinu odborných termínů, které jsou dále v práci či v celé problematice nejčastěji používány. Dále seznamuje s oficiálními i nestátními zařízeními a jazykovými institucemi, které mají cizincům usnadňovat integraci, pomáhat jim učit se většinový jazyk až k možnosti vykonání zkoušek pro trvalý pobyt, a podrobněji rozebírá současnou podobu zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt včetně jejích kladů i záporů a různých názorů na toto opatření.

Praktická část práce obsahuje metodiku a výsledky kvalitativního výzkumu, uskutečněného mezi migranty, o jejich vztahu k češtině jako jazyku, bez kterého se v budoucnosti, pokud zůstanou v Česku, neobejdou. Odpovědi autorka analyzuje a srovnává s teoretickými předpoklady a názory jednotlivých specialistů, kteří mají k problematice co říci. Závěrem uvádí autorka některá doporučení, která z výzkumu vyplynula.

Cílem diplomové práce je zachytit aktuální stav a zájem o zkoušky z českého jazyka, motivaci cizinců ke studiu češtiny, způsob jejich života v ČR, začlenění do většinové společnosti a vnímání češtiny jako cizího jazyka.

1 VÝVOJ PROBLEMATIKY – PŘEHLED A VÝCHODISKA

1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TERMÍNŮ

V práci jsou zavedeny některé odborné termíny, které autorka považuje za nutné definovat, případně vymežit jejich význam. Jedná se zejména o termíny migrace, (imigrace, emigrace), cizinci, vzdělávání, integrace, asimilace, inkluze, exkluze, národnostní menšina, nepřizpůsobivost a další. Výklad termínů není řazen podle abecedy, nýbrž podle posloupnosti vstupu do výkladu, východisek k dalším termínům a jejich návaznosti.

Migrace je definována jako „*Pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru, spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu. Sociální vědy pojem migrace používají v několika významech. 1 Přechod individua nebo skupiny z jedné společnosti do jiné. 2 Taková změna jednoho sociokulturního prostředí v nějaké jiné a zásadně odlišné, že fyzické kontakty jsou kvůli vzdálenosti již nemožné. 3 Každá dobrovolná nebo nedobrovolná změna bydliště. 4 Stálá nebo přechodná změny místa pobytu, čímž se může myslet i změna místa v rámci jednoho domu.*“ (Jandourek, J., 2007, s. 159). V rámci tohoto pojmu se migrace dále rozlišuje na imigraci a emigraci.

Imigrace. Imigrací se rozumí (z pohledu státu, který migranty přijímá) „*změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je procesem, při němž se na území státu usídlují cizinci*“¹ Za imigranta bývá označena osoba – cizinec, který přišel do země za účelem nějakého pobytu, nejčastěji dlouhodobého. Naopak procházející cizince, kteří se nehodlají v zemi usadit, lze pojmenovat také českým sto let starým názvem „běženci“ (jeho používání se datuje nejméně od bolševické revoluce v Rusku).

Emigrace (z pohledu státu, který migranti opouštějí) znamená „*změnu místa pobytu z domovského státu. Je procesem, při němž obyvatelé opouštějí své domovské státy s cílem*

¹ Terminologický slovník. [cit. 5.2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

usídlit se v zahraničí.² Podle Jandourka (2007, s. 72) je „*emigrace, též vystěhovalectví, označení pro dlouhodobější dobrovolné i nedobrovolné opuštění domovského území z ekonomických nebo politických důvodů*“ Z hlediska země, do které emigranti přicházejí, jde o imigraci. (.....) *Příchozí často neasimilují a takovéto menšiny mohou být zdrojem napětí.*“ Emigrantem se tedy stává osoba, která opouští svou domovskou zemi a usídli se v zahraničí.

Cizinec – termín je synonymem ke slovu migrant. Za cizince je v Česku považována každá fyzická osoba, která není občanem České republiky. Pro účely zákona o pobytu cizinců se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.³

„V současné době můžeme ve zjednodušené podobě rozlišovat následující kategorie cizinců pobývajících na území Česka:

- 1. Občané EU (včetně Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska) a jejich rodinní příslušníci – registrovaní bez povolení k přechodnému či trvalému pobytu, s povolením k přechodnému pobytu, s povolením trvalému pobytu.*
- 2. Občané třetích zemí (tj. cizinci mimo občanů EU, Evropského hospodářského prostoru - EHP⁴ a Švýcarska) – pobývající krátkodobě (do 90 dnů) s vízem či bez víza, s vízy nad 90 dnů (platí 1 rok, nelze prodloužit), s povolením k dlouhodobému pobytu (navazuje na víza nad 90 dnů, platí zpravidla 1 rok, lze prodloužit), s povolením k trvalému pobytu.*
- 3. Cizinci se statusem mezinárodní ochrany (azylem)*
- 4. Registrovaní žadatelé o mezinárodní ochranu (azyl). “*

(Drbohlav, D. a kol., 2010, s. 32-33).

Integrace – zde ve smyslu „*Jednota sociálního systému zajištěná pevným stanovením pozic jednotlivých prvků a definováním jejich vzájemných vztahů na horizontální i vertikální rovině – statusu. Integrovaná je taková společnost, ve které panuje shoda o vztazích mezi penězi, mocí, prestiží a schopnostech na jedné straně a jejich propojení se sociálním*

² Terminologický slovník [cit. 5.2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

³ Terminologický slovník. [5.2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

⁴ Evropský hospodářský prostor – EHP – se v současné době skládá ze 30 států – kromě 27 členských států EU do něj patří také Island, Norsko a Lichtenštejnsko.

systemem dělby práce na straně druhé.“ (Jandourek, J., 2007, s. 109). V jiném významu tento termín znamená „*začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy*“ (Jandourek, J., 2007, tamtéž).

Podle T. Soudka (2008, s. 5) je integrace zcela srozumitelně „*dlouhodobý proces, během něhož se cizinci musí naučit orientovat v nové, jim neznámé společnosti, zajistit si ekonomickou soběstačnost, naučit se český jazyk a zvládnout vztahy s majoritní společností.*“

Ve vztahu k imigrantům vidíme v této definici imigranta jako jedince nebo skupinu, přičemž jde o jeho či jejich začlenění do majoritní společnosti přijímajícího státu a jeho či jejich akceptování místní majoritou. Integrační proces by v těchto případech nikdy neměl vést ke zbavení imigrantů svébytnosti, tedy k totální integraci (asimilaci). Všemi přijímané multikulturní společenství by naopak mělo všechny obohacovat. Často však dochází, bohužel, k tomu, že se některé národnostní menšiny nebo etnické skupiny pod záminkou svého nesmiřitelného náboženského vyznání či nemožnosti ani částečného přijetí kultury majoritní společnosti záměrně vyčleňují a pracují proti integraci – Vietnamci, Číňané a zejména imigranti vyznávající islám.

M. Rákoczyová a R. Trbola (2009) rozlišují ve svém výzkumu tři základní typy imigrantů (přistěhovalců), a sice „ohrožené“, „studenty“ a „profesionály“. Za „ohrožené“ považují osoby, které migrovaly z důvodu válečného konfliktu, politických či humanitárních důvodů, a často z důvodů ekonomických. Jako červená nit se táhne celým problémem praktická nemožnost jazykové integrace těch nejpotřebnějších – námezdních agenturních pracovníků a příslušníků etnického podnikání. Jako „studenty“ označují osoby, které přišly do Česka pod záminkou nebo skutečně z důvodu studia na vysoké škole. Měli tento status, ovšem studium dokončili jen někteří. „Profesionálové“ jsou vysoce kvalifikovaní pracovníci, migrující při obsazování pozic v nadnárodních, ale i národních (na tzv. modrou kartu) společnostech. Sociální integrace těchto typů imigrantů je diametrálně odlišná, od vysokého až po žádný stupeň integrace.

Asimilace je „*proces, kterým je nějaká skupina začleňována do větší skupiny. Mezi skupinami s rozličnými kulturami při tom dochází ke kulturnímu mísení. Menšina přitom přijímá většinovou kulturu.*“ (Jandourek, J., 2007, s. 32). Menšiny se často brání asimilaci, protože se bojí pohlcení, a naopak zdůrazňují své kulturní a zejména náboženské odlišnosti, např. muslimové v evropských zemích.

Národnostní menšina. Tyto menšiny jsou vymezeny zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů: „*Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“ (§ 2 zákona). V České republice je cca osm národnostních menšin, zdaleka ne všichni občané příslušného etnického původu a jazyka se však ke své menšině hlásí. Například z odhadovaných 150 – 300 tisíc Romů se při posledním sčítání lidu přihlásilo k romské národnosti něco přes 11 tisíc osob.

Etnická menšina. „*Etnickou menšinu lze definovat jako skupinu, jež nemá politickou převahu a existuje jako etnická kategorie. Přestože 'menšina' obvykle odkazuje k menšímu počtu, v odborné literatuře vymezuje politickou podřízenost.*“ (Erikson, T. H., 2008, s. 339). Příslušníci etnických menšin zpravidla nemají české občanství – např. Vietnamci, Číňané, Ukrajinci, Rusové, Arabové a mnoho dalších.

Status. „*Významná hlediska určující sociální postavení jedince v dané společnosti. Status připsaný získá jedinec většinou dědictvím, kterým nemusí být jenom hmotné statky, ale také různá zvýhodnění (moc, postavení rodiny). Status získaný záleží na vlastním úsilí jedince.*“ (Jandourek, J., 2007, s. 239).

Andragogika. „*Vědecká disciplína zabývající se veškerými procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých. Objektem současné andragogiky je dospělý jedinec.*“ (Průcha, J., Veteška, J., 2012, s. 33). Definice Z. Palána (2002, s. 16) popis problematiky rozšiřuje: „*Věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací.*“

Koncepce vzdělávání. „*Plány a prognózy budoucího rozvoje vzdělávání, buď jako celého vzdělávacího systému v zemi, nebo se zaměřením na jeho určitou součást. Koncepce vzdělávání jsou vytvářeny jednak odborníky v pedagogice a andragogice, jednak aktéry vzdělávací politiky. V České republice je nejvýznamnější koncepce vzdělávání na celostátní úrovni formulována v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*

(2001). Tento dokument se zabývá také koncepcí rozvoje vzdělávání dospělých a celoživotního vzdělávání. Jsou zde vymezeny specifické problémy týkající se studia dospělých ve školách (státních i soukromých), problémy dalšího profesního vzdělávání, rekvalifikačního, zájmového a občanského vzdělávání dospělých. “ (Průcha, J., Veteška, J., 2012, s. 152).

Vzdělávání. „V odborném významu je vzdělávání to, co se označuje termínem edukace, tedy proces řízeného učení a vyučování, k němuž dochází typicky v edukačním prostředí školy nebo v jiném edukačním prostředí. “ (Průcha, J., Veteška, J., 2012, s. 274). Podle jiné definice je vzdělávání široká činnost za spolupůsobení vzdělávajícího subjektu a vzdělávaného objektu. Je to „proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů. “ (Palán, Z., 2002, s. 237).

Vzdělávání dospělých. Je to oboustranný „vzdělávací proces, který zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity, realizované dospělými jedinci v rámci formálního a neformálního vzdělávání. Vzdělávání dospělých se týká nejdelšího životního období člověka. Důležitou roli hraje zjištěný rozpor mezi aktuálními znalostmi a dovednostmi dospělého a tím, co by vědět a umět měl nebo vědět a umět potřeboval. Dospělí jsou nejčastěji ke vzdělávání motivováni z těchto důvodů: profesní růst, ekonomický/společenský prospěch, uspokojení rozmanitých potřeb a zájmů, vnější očekávání kladené na jedince, únik/stimulace. “ (Průcha, J., Veteška, J., 2012, s. 275).

Výuka dospělých. Pohled ze strany učitele. Je to „vzdělávací proces zahrnující kromě bezprostředního vyučování i cíle, obsah, prostředky a výsledky výuky. Je jednotou vyučování jako řídicí činnosti učitele a učení jako aktivní činnosti vyučujícího. “ (Palán, Z., 2002, s. 232).

Vzdělání. Je „soustava vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností, utvoření morálních rysů a osobitých zájmů. Je výsledkem procesů zaměřených na utváření osobnosti, výsledkem vzdělávání. “ (Palán, Z., 2002, s. 233). Podle J. Jandourka (2007, s. 276) se jedná ze sociologického pohledu o instituci: Je to „sociální instituce zahrnující skupiny, organizace, normy, role a statusy spojované s předáváním vědomostí členům společnosti. “

Sociální začlenění, též inkluze, šířeji socializace. „Proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, přičemž si osvojuje normy ve skupině panující, její hodnoty, učí

se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem. Pokud jedinec pocituje osvojené způsoby chování, postoje a představy jako svoje vlastní a samozřejmé, jsou internalizovány – zvnitřněny, přijaty za vlastní. (.....) Jako socializaci lze označit i každé začleňování do nové skupiny.“ (Jandourek, J., 2007, s. 220).

Stejné principy platí i při sociálním začleňování nepřízpůsobivých jedinců nebo minorit do většinové společnosti vlastní země a při začleňování imigrantů do většinové společnosti země, do níž přišli. Mnozí nepřízpůsobiví a imigranti však nemají o inkluzi zájem.

Sociální vyloučení, též exkluze. Opak sociálního začlenění (inkluze). K tomuto procesu v ČR zhusta dochází na jedné straně pro absenci účinných víceoborových opatření, na druhé straně pro odmítání inkluze, chápané „dobrodinci“ jako úplná integrace až asimilace. Situace všech těchto původních i nových obyvatel je velmi složitá. Majoritní společnost si jejich začlenění představuje spíše jako úplné ztotožnění, přizpůsobení, což jednak není možné, protože nevede k cíli. Některé komunity jsou velmi uzavřené, pracovité a stačí si samy (Vietnamci, Číňané aj.). Jiné, např. Romové, plně spoléhají na sociální pomoc majoritní společnosti, aniž by měli možnost (nebo vůli) se pracovně zapojit a žijí prakticky v sociálním vyloučení. V rámci majoritní společnosti se dokonce projevují xenofobní tendence včetně rasismu. Tyto tendence jsou nejen v médiích na jedné straně rozhodně odsuzovány, na druhé straně je při hledání efektivního mezioborového řešení patrná naprostá bezradnost. (Lelíková, E., 2010). Velká většina těchto minorit, zejména imigrantů, se pohybuje mezi těmito dvěma póly (Ukrajinci, běženci z arabských zemí, Asie i Afriky) nebo nemají o inkluzi zájem, aniž by kdy byli jejich subjekty (Rusové, Balkánci a další osoby provozující často nezákonnou činnost).

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále jen SERR). „SERR je dokument vydaný Radou Evropy, který má sloužit jako obecný základ při vytváření jazykových učebnic, metodik, sylabů, zkoušek atd. v rámci celé Evropy. SERR definuje šest úrovní jazykové znalosti – první dvě lze označit za začátečnické (A1, A2), další dvě za středně pokročilé (B1, B2) a poslední dvě za pokročilé (C1, C2).

V České republice došlo k uzákonění jazykové zkoušky pro žadatele o trvalý pobyt na jazykové úrovni A1 (dnem 1. 1. 2009 – viz novela zákona č. 326/1999 Sb.) podle SERR. Student, který dosáhne úrovně A1, je schopný při poslechu porozumět slovům a nejzákladnějším frázím, které se týkají jeho osoby, rodiny a bezprostředního okolí. Při čtení je také schopen porozumět známým výrazům a velmi jednoduchým větám (např. vývěsní

cedule, plakáty atd.). V ústním projevu umí jednoduchými větami popsat místo, kde žije, a jemu blízké osoby. Na tato témata je také schopen klást otázky. V písemném projevu zvládá vyplnit úřední formuláře (jméno, adresa, národnost atd.) a napsat krátký jednoduchý text (např. pozdrav na pohlednici). Student se při hovoru s druhou osobou domluví za předpokladu, že ta mluví pomalu, zřetelně a je připravena studentovi pomoci.“ (Saková, T., 2009, s. 10-11).

Vzdělávání cizinců – význam trvalého pobytu. Cizinci, kteří mají v plánu se dlouhodobě usídlit v České republice, ve většině případů žádají o trvalý pobyt. Pro udělení trvalého pobytu v ČR jsou stanoveny podmínky v platném znění zákona č. 326/1999 Sb.

„Novelizací zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, která vstoupila v platnost dnem 1. ledna 2009, vznikla nová podmínka pro udělení trvalého pobytu v ČR, a to zkouška z českého jazyka jako cizího jazyka. Založení Systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu, v jehož rámci je zkouška připravována, bylo stanoveno a specifikováno vládním usnesením č. 538 ze 14. května 2008“ (Sladkovská, K., in Hajíčková, Z., Vacula, R. eds., 2012. s. 83).

Důležitým krokem pro integraci cizinců je tedy povolení k trvalému pobytu. Nezbytnou podmínkou integračního procesu je úspěšně složit zkoušku z českého jazyka pro trvalý pobyt v České republice na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce (SERR). Zevrubně se otázkami (i)migrace zabýval Dušan Drbohlav (2010). S kolektivem sestavili publikaci, jejíž podtitul je výmluvnější než titul sám – Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? Jeho informace jsou nenahraditelné. *„První ucelený vládní dokument na poli integrace migrantů vznikl jako reakce na zvýšený počet pobývajících cizinců v Česku v roce 1999 pod názvem „Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky“. Hlavním cílem bylo vytvořit podmínky pro systematický rozvoj dobrých vztahů mezi jednotlivými komunitami.“ (Drbohlav, D. a kol., 2010, s. 76).*

Od roku 2004 se situace v integraci cizinců začínala pomalu lepší, ale jistá bezkonceptnost, spočívající mimo jiné v „přehazování“ kompetencí z Ministerstva vnitra na Ministerstvo práce a sociálních věcí a posléze zase zpět, situaci zcela jistě příliš neprospěla. Přesto byla uvedena do života aktualizace koncepce integrace cizinců.

„Aktualizovaná koncepce integrace (...) představila čtyři prioritní oblasti integrace, pro každou z nich byly vytyčeny dílčí cíle a opatření, a současně byl sestaven i časový

harmonogram jejich naplnění. Čtyři prioritní oblasti a cíle, kterých má být dosaženo, byly definovány následovně:

- 1. Znalost českého jazyka – zvýšit znalost českého jazyka mezi migranty a jejich dětmi, zavedení certifikovaného osvědčení o znalosti českého jazyka*
- 2. Ekonomická soběstačnost migrantů – podporovat ekonomickou soběstačnost migrantů snižováním administrativní zátěže spojené s jejich účastí na trhu práce*
- 3. Orientace migrantů ve společnosti – zvýšit povědomí migrantů o české společnosti, jejich hodnotách a institucích*
- 4. Vztahy migrantů s příslušníky majoritní společnosti – podporovat rozvíjení vztahů mezi migranty a většinovou společností a zvyšovat veřejné povědomí o přítomnosti migrantů v České republice. “*

(Drbohlav, D. a kol., 2010, s. 83-84).

Čeština jako cizí jazyk. Problematika některých diaspor imigrantů byla již částečně popsána ve vysvětlení pojmů integrace a sociální vyloučení (exkluze). (Ne)integrace se však v některých místech začíná prohlubovat a přibližuje se spíše situaci v ostatním civilizovaném světě (China-towny a další čtvrti, obydlené etnickými menšinami ve velkých amerických a světových městech apod.).

„Někteří cizinci, kteří přicházejí na naše území, se však nezapojují do zdejšího způsobu života a žijí podle svých zvyklostí ve vlastních komunitách (např. turecká, čínská, vietnamská a další), v nichž komunikují mezi sebou jen svou mateřštinou.“ (Šindelářová, J., 2008, s. 8). Příkladem v ČR je například „vietnamský svět“ SAPA v Praze s veškerou infrastrukturou. Určitou naději vzbuzují jejich nezletilé děti, které navštěvují běžné české školy od mateřských až po vysoké. Ty jsou již dokonale bilingvní a k tomu přidávají další světové jazyky. Ve školách dosahují většinou mimořádných úspěchů, protože krédem této menšiny je důraz na vzdělání.

Naproti tomu *„Mladší, nově přišedší imigranti, např. právě Francouzi, Američané, Angličané či Němci, se už mnohdy ani česky neučí – na rozdíl od příchozích bezprostředně po roce 1990, protože se domluví v běžném životě anglicky či německy, a to v souvislosti s rostoucí jazykovou vybaveností zejména mladší české generace“* (Čechová, M., 2008 in Šindelářová, J., 2008, s. 8).

„Nový školský zákon č.561/2004 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005, se již obecně zabývá vzděláváním cizinců (§ 20); všem bez rozdílu je přiznáno právo na přístup

k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělání za stejných podmínek, jako mají občané EU, tedy bezplatně. K ostatním druhům vzdělávání (tedy předškolnímu, základnímu, uměleckému, zájmovému a jazykovému vzdělávání) a školským službám ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. nezaručuje cizincům přístup za stejných podmínek jako státním občanům České republiky. U některých skupin cizinců však lze takové oprávnění odvodit z dalších ustanovení zákonů č. 561/2004 Sb. a č. 326/1999 Sb. Na základě § 20 odst. 3 zákona č. 561/2004 mají přístup ke vzdělání a školským službám za stejných podmínek jako občané České republiky občané jiného členského státu Evropské unie a jejich rodinní příslušníci. Je-li tedy cizinec rodinným příslušníkem občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie, má zaručen bezplatný přístup ke všem druhům vzdělávání a ke všem školským službám jako občan České republiky.“ (Šindelářová, J., 2008, s. 22).

„Stejně tak bezplatný přístup ke vzdělávání mají také cizinci ze třetích států s postavením tzv. dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území České republiky, nebo mají přiznáno postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta v jiném členském státě Evropské unie a na území České republiky jim bylo uděleno povolení k pobytu. (...) Podmínkou ale je, že požádají o povolení k trvalému pobytu podle § 83 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., resp. O přiznání o postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta.“ (Šindelářová, J., 2008, s. 22).

1.2 MIGRACE Z TŘETÍCH ZEMÍ V ČR A INTEGRAČNÍ CENTRA

„Migranti ze zemí mimo EU narážejí na bariéru v podobě regulovaného přístupu na trh práce, ale i samotného vstupu do České republiky. Tato skupina přistěhovalců je častěji nucena začínat svou pracovní kariéru v České republice na sekundárním trhu práce (zaměstnávání načerno nebo přes pracovní agentury, často organizované mafiánskými strukturami, kde jsou imigranti vykořisťováni, včetně nevolnictví v podobě odebírání dokladů). Pro část z nich je to jen omezená část jejich pracovní historie, po které najdou uplatnění na primárním trhu práce, popřípadě začnou podnikat. Pro jiné to může být jediný typ pracovní zkušenosti (...), bez ohledu na jejich kulturní kapitál vykonávají v ČR nejruznější nekvalifikované nebo fyzicky náročné práce, nejčastěji ve stavebnictví, zpracovatelském průmyslu a ve službách (...). Problém (...) se nejvíce projevil u pracovníků z Ukrajiny, případně dalších postsovětských republik. (...) Významným faktorem pro to, zda se přistěhovalcům podaří ze sekundárního trhu práce odejít nebo ne, je zvládnutí češtiny. Například absolventi českých vysokých škol ze třetích zemí, kteří se po ukončení studia rozhodli zůstat v ČR, mají ve srovnání s ostatními přistěhovalci výhodu ve znalosti jazyka, odborných znalostech a již existujících kontaktech mezi příslušníky majority. (...). Nejzranitelnější skupinu pak představují žadatelé o azyl a uprchlíci (...). Tyto přistěhovalce, kteří jsou současně motivováni k ekonomické aktivitě, mohou uvedené znevýhodňující faktory vést až k jejich vytlačení do neregulérních pracovních aktivit. (Pořízková, H., Trbola, R., Vyhlídal, J. in Rákoczyová, M., Trbola, R. eds., 2009, s. 252-253).

V České republice je celá řada subjektů, které mají přímo v náplni práce pomoc uprchlíkům, běžencům, azylantům a dalším cizincům, žijícím na území nebo procházejícím územím ČR. Jedná se o státní instituce, ale především o nevládní neziskové organizace, které pomáhají cizincům s integrací do české společnosti.

Tyto neziskové nevládní organizace (dále jen NNO) nebo integrační centra sídlí v každém krajském městě České republiky. NNO nabízejí bezplatné poradenství sociální i právní, kurzy češtiny, asistenci při jednání na úřadech či doprovod na tato jednání, případně k lékaři nebo při jednání se školou, tlumočení i překlady. Nestátní neziskové organizace pomáhají cizincům i v mnoha jiných oblastech, jako jsou komunitní aktivity, kurzy sociokulturní orientace, všeobecně vzdělávací kurzy apod.

1.2.1 Správa uprchlických zařízení MV ČR

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (dále jen SUZ) existuje od počátku roku 1996, kdy došlo k rozdělení Odboru pro uprchlíky Ministerstva vnitra na dvě části. Jedna z nich (SUZ) se stala provozovatelem přijímacích, pobytových a integračních azylových středisek. Nejdůležitější součástí činnosti SUZ bylo od počátku poskytování služeb ubytovacích, stravovacích, psychologických, sociálních, vzdělávacích a poradenských. Zajišťují rovněž volnočasové aktivity především pro žadatele o mezinárodní ochranu. (Metodika MV ČR, 2012).

1.2.2 Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)

V roce 2009 byla otevřena centra na podporu integrace cizinců s dlouhodobým nebo trvalým pobytem na území ČR a pocházejících ze třetích zemí. Centra začala působit ve čtyřech krajích – Plzeňském, Pardubickém, Zlínském a Moravskoslezském. V následujícím roce pak byla otevřena v krajích Jihočeském, Karlovarském, Libereckém a Olomouckém (postupně pak i ve zbývajících krajích, často ve spolupráci s dalšími neziskovými organizacemi, když kraje neměly dostatek samostatných sil). Působnost těchto center se neomezuje pouze na krajská města, ale svými aktivitami pokrývají vždy území celého kraje. Deklarovaným cílem SUZ v oblasti integrace cizinců je dotvořit síť funkčních center v ČR, v nichž jsou poskytovány potřebné služby cizincům, a usnadnit jim přístup k relevantním informacím a tím postupně odstraňovat závislost na zprostředkovatelích. Cílovou skupinou těchto center jsou primárně cizinci z tzv. třetích zemí s přiznaným dlouhodobým nebo trvalým pobytem na území ČR. Veškeré služby jsou cizincům poskytovány zdarma. Jedná se o služby sociálního a právního poradenství, kurzy sociokulturní orientace a další. Centrum poskytuje také informace a napomáhá při zprostředkování kontaktů k jazykovému vzdělávání, v němž cizinci mají možnost navštěvovat kurzy českého jazyka organizované pracovníky centra. Zpravidla jsou realizovány dva typy kurzů. Cílem základních kurzů je usnadnění dorozumění se v nejzákladnějších situacích. V intenzivních kurzech pak získávají pokročilejší znalosti českého jazyka. Absolvování tohoto typu kurzu umožňuje cizincům snadnější komunikaci ve složitějších situacích nebo kurz může cizinci pomoci k přípravě na jazykové zkoušky. V centru jsou cizinci směřováni také k možnostem profesního vzdělávání včetně rekvalifikací, dostanou doporučení nebo pomoc při řešení životních událostí – svatba, narození dítěte apod. (Metodika MV ČR, 2012).

Třebaže záměry CPIC byly od počátku ušlechtilé, realizace z pohledu cizinců, jimž jsou především určena, zůstávala pozadu zejména z důvodu malé nebo žádné obecné propagace těchto center. Dnes je situace podstatně lepší. Prvním úřadem, s nímž se cizinec v ČR setká, je cizinecká policie. Zde jsou již k dispozici návodné materiály, jak má cizinec postupovat, včetně seznamů CPIC a nezávislých neziskových organizací, které mohou cizinci pomoci s prvními kroky.

1.2.3 Sdružení občanů zabývajících se migranty (SOZE)

Sdružení občanů zabývajících se migranty (dále jen SOZE) je další nevládní nezisková organizace. SOZE vzniklo v roce 1990, a to s příchodem první vlny uprchlíků do Československa. Oficiálně bylo zaregistrováno Ministerstvem vnitra v roce 1992. Cílem SOZE je poskytování pomoci uprchlíkům a dalším cizincům, kteří přicházejí do České republiky. Nabízí bezplatné sociální a psychologické poradenství a realizaci volnočasových a vzdělávacích programů. SOZE má sídlo v Brně, kde poradci pracují v kanceláři sídla, i ve všech azylových zařízeních na území Moravy a Slezska. V roce 2006 byla otevřena i pobočka v Olomouci, kde byla rozšířena služba právního a sociálně – profesního poradenství cizincům včetně azylantů ze třetích zemí pro Olomoucký kraj.⁵

Od roku 1992 se SOZE věnuje češtině pro cizince a od roku 2002 bylo výhradním poskytovatelem úvodních kurzů češtiny v rámci státního integračního programu. V současné době SOZE otevírá kurzy češtiny pro cizince v Brně a v Olomouci.

1.2.4 META o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů

„Od roku 1989 v České republice trvale roste počet cizinců, kteří se zde usazují dlouhodobě či nastálo, což s sebou přináší též rostoucí jazykovou a kulturní heterogenitu. Pokud má česká společnost zájem na integraci cizinců, je třeba věnovat velký díl pozornosti otázce jejich vzdělávání. Stále větší část majoritního obyvatelstva, a zejména pracovníků veřejných institucí se setkává s kulturní a jazykovou odlišností, s níž se obvykle poměrně obtížně vyrovnávají. Nově vzniklé a institucionálně chabě uspokojené potřeby poskytování sociálního a právního poradenství cizincům, kteří se v České republice ocitli ve svízelné situaci, bez znalosti svých práv, povinností a možností, se snaží uspokojit řada nevládních

⁵ Sdružení občanů zabývajících se emigranty – O nás. [cit. 25.12. 2013]. Dostupné z WWW: http://www.soze.cz/?page_id=2

*neziskových organizací. Jednou z nich je také sdružení META, jehož cílem je poskytovat mladým migrantům poradenství v oblasti vzdělávání.*⁶

META o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů vznikla v roce 2004 jako reakce na stav, kdy počet nevládních organizací, zabývajících se pomocí migrantům (žadatelům o azyl, azylantům, cizincům s jiným druhem pobytu), byl de facto ustálený a činnost těchto organizací byla velmi široká a do značné míry se překrývala. Zakladatelky se rozhodly zaměřit svou činnost na podporu mladých migrantů a nabídnout této skupině pomoc při rozhodování o jejich dalším životě v ČR nebo v jiných případech, při volbě studia a povolání, při řešení problémů spjatých s jejich specifickým sociálním a právním postavením.⁷

META bylo jako občanské sdružení (nyní obecně prospěšná společnost) zaregistrováno Ministerstvem vnitra ČR ke konci roku 2004. Sdružení META sídlí v Praze a v Mladé Boleslavi, ale poskytuje bezplatné služby a poradenství také v Karlovarském a Královéhradeckém kraji. Jejím cílem je aktivně přispívat k nastavování a zkvalitňování podmínek podporujících rovné příležitosti migrantů, a to především v oblasti vzdělávání, které je jednou z podmínek úspěšného začleňování se do společnosti (ibid).

Společnost META, o.p.s., poskytuje také jazykové kurzy českého jazyka. META chce prostřednictvím zvyšování jazykových kompetencí mladých migrantů zvýšit jejich šance na vstup do vzdělávacího systému, udržení se v něm, úspěšně ho absolvovat a následně pak zvýšit šance na pracovní uplatnění. Tím chce podpořit celkové zapojení cizinců do běžného života majority (českého obyvatelstva).⁸

Kurzy META jsou primárně připravovány na základě požadavků a potřeb klientů společnosti. Kritéria pro zařazení do kurzu jsou v případě bezplatných kurzů dána

⁶ Radostný, L. Cizinci a jejich vzdělávací potřeby a bariéry [on line] 2007, [cit. 14. 2. 2014]. Dostupné na WWW: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/cizinci-a-jejich-vzdelavaci-potreby-a-bariery>.

⁷ Meta o.p.s. – Kdo jsme [cit. 26.12. 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.meta-os.cz/pic/5-meta-kdo-jsme.aspx>.

⁸ Meta o.p.s.– Vzdělávací aktivity. [cit. 25.12. 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.meta-os.cz/pic/25-sluzby-pro-cizince-vzdelavaci-aktivity.aspx>

jednotlivými projekty. Přednost v zařazení do kurzů mají klienti, u nichž je potřeba jazykového kurzu součástí realizovaného individuálního plánu.⁹

META v současné době realizuje širokou nabídku vzdělávacích kurzů českého jazyka pro cizince:

- Od října 2013 do června 2014 probíhají dva kurzy češtiny pro děti – cizince, kde výuka probíhá 2x týdně (v rozsahu 90 minut).
- V období od února do května 2014 se bude konat semestrální kurz češtiny, který je určen pro cizince nad 16 let. V tomto kurzu si budou účastníci prohlubovat a zdokonalovat své znalosti. Kurz je určen pro středně pokročilé zájemce – cizince ze třetích zemí (mimo EU), kteří si chtějí zlepšovat psaný projev, komunikační dovednosti a gramatiku. U tohoto kurzu je finanční spoluúčast účastníků 1000 Kč.
- V období od července 2013 až do prosince 2014 probíhá cyklus pěti zdokonalovacích kurzů českého jazyka, které jsou zaměřeny na konkrétní oblasti trhu práce. Cílem těchto kurzů je rozšířit klientům slovní zásobu a zdokonalit jejich konverzační dovednosti v dané oblasti. Každý kurz je v rozsahu 48 vyučovacích hodin a je poskytován zdarma.¹⁰

1.2.5 Centrum podpory cizinců

Centrum podpory cizinců je informační a poradenské středisko pro podporu integrace cizinců a sídlí v Prostějově. Centrum založilo v lednu 2008 jako svou organizační jednotku bez právní subjektivity občanské sdružení Žebřík, o. s. Žebřík, o. s., je veřejně prospěšná organizace, založená místními křesťany, jejímž cílem je podporovat integraci sociálně vyloučených osob. Hlavním cílem Centra podpory cizinců je podporovat klienty – cizince a zvyšovat jejich sociální, jazykové a komunikační dovednosti, proto v centru zavedli kurzy českého jazyka podle různé úrovně znalostí klientů. Centrum poskytuje sociální poradenství, jehož účelem je pomoc cizincům a jejich rodinám při řešení nepříznivé sociální situace.¹¹

Průzkum, provedený v roce 2006, identifikoval jako hlavní problematické oblasti, které způsobují nějaké, často vážné, potíže v procesu integrace cizinců do české společnosti:

⁹Meta o.p.s.– Kdo jsme. [cit. 25.12. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.meta-os.cz/pic/5-meta-kdo-jsme.aspx>

¹⁰ Veškeré informace dostupné na WWW: <http://www.meta-ops.cz> a na WWW: <http://www.inkluzivniskola.cz>

¹¹ Centrum podpory cizinců – O nás [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.procizince.cz/o-nas/>

- a) nedostatečná znalost českého jazyka,
- b) nedostatek kvalitních informací o vzdělávacích možnostech a strategiích vzdělávacího systému,
- c) absence (nebo nedostatečnost, případně formálnost) sociálních sítí, které běžně slouží jako informační zdroje,
- d) odlišnost dokladů o vzdělání, dosaženém v zahraničí (a jejich problematická nostrifikace – uznání za platné v ČR),
- e) proměnlivost úředních postupů. (Radostný, L., 2007).

Výzkum, který provedla autorka na vzorku imigrantů ze třetích zemí v rámci této diplomové práce, zahrnul v převážné míře studenty nebo cizince s vazbami na občany Česka. Poznatky z výzkumu ukazují, že tito imigranti získávají informace a pomoc většinou ve svých školách, případně svých českých rodinách. Potvrdila však také, že navzdory poměrně masivní existenci státních integračních struktur a účelových nezávislých neziskových organizací se situace ostatních imigrantů, kteří nemají vyjmenované možnosti, příliš nezměnila ve srovnání s průzkumem z roku 2006. I nadále chybí imigrantům při příchodu kvalitní informace a přetrvávají i další problémy. Místa prvního kontaktu (úřadovny cizinecké policie) sice dnes již migrantům poskytují kompletní informační materiály, tištěné v jejich jazycích, avšak jestliže všechno další již zůstává na nich, často marně bloudí v cizích městech, pokud se jim nepodaří kontaktovat vlastní diasporu nebo jinou pomoc.

1.3 VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE A JAZYKOVÉ ŠKOLY

V současné době existuje téměř nepřeberné množství jazykových škol a agentur, které nabízejí možnosti studia českého jazyka. Kurzy jsou vesměs zpoplatněny, protože jazykové školy a agentury mají výuku jazyků jako náplň podnikání. Záleží na každém jedinci, kolik peněz je ochoten investovat do svého jazykového vzdělání. Podle toho si může vybrat mezi kurzy intenzivními, individuálními nebo dlouhodobými. Velmi důležitá je také znalost úrovně jednotlivých jazykových škol a agentur, protože jistá inflace těchto subjektů může být nepřímou úměrná kvalitě poskytovaného vzdělání (stejná je situace některých privátních „vysokých škol“).

Při výběru jazykové školy je dobré projít si výukový program zvoleného kurzu, zjistit, jací lektori na jazykové škole vyučují a kolik může být do kurzu minimálně/maximálně zapsáno studentů. Ve většině případů před zahájením výuky probíhají rozřazovací testy, které určí dosažený stupeň znalostí zájemce (začátečník, mírně, středně pokročilý). Na základě výsledku rozřazovacího testu je zájemce poté zapsán do odpovídajícího kurzu. (Bobysudová, L., Pikalová Hernandezová, J., 2005).

Čeština je také vyučována na několika univerzitách v České republice. Zájemci ji mohou studovat v rámci bakalářského a magisterského studia.

1.3.1 Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (ÚJOP)

„Ústav jazykové a odborné přípravy UK (ÚJOP) patří v České republice mezi ty nejznámější, ale rovněž mezi ty finančně nákladnější. ÚJOP je určen nejen pro cizince, kteří se chtějí intenzivně věnovat studiu českého jazyka, ale je i specializovaným pracovištěm, zaměřeným na přípravu cizinců ke studiu na českých vysokých školách.“ (Bobysudová, L., Pikalová Hernandezová, J., 2005, s. 32).

Kromě přípravy cizinců ke studiu na českých vysokých školách má ÚJOP v Praze široký výběr kurzů pro zájemce o český jazyk a českou kulturu na základě intenzity a pokročilosti. ÚJOP poskytuje intenzivní, semestrální a individuální kurzy nebo i online kurzy pro zájemce, kteří nemají čas docházet na výuku. V současné době ÚJOP nabízí kurzy češtiny pro cizince ve formě intenzivní výuky, večerní, dopolední kurzy pro cizince, přípravu ke zkouškám z češtiny. Výuka probíhá ve studijních střediscích v Praze (Albertov, Hloubětín,

Hostivař a Krystal) a na dalších pracovištích mimo Prahu, jako jsou Mariánské Lázně, Poděbrady, Liberec a Dobruška.¹²

1.3.2 Institut jazykového vzdělávání

Institut jazykového vzdělávání je jazyková škola, která byla založena v roce 2001 a sídlí v Praze. Tato jazyková škola pomáhá klientům zlepšovat jejich jazykové dovednosti. Nabízí jazykové kurzy, firemní kurzy, kurzy v zahraničí a dokonce i překlady a tlumočení. Organizuje rovněž kurzy češtiny pro cizince. Výuka češtiny pro cizince probíhá ve čtyřech formách, a to jako individuální výuka, víkendový kurz češtiny, specializovaný seminář a letní kurz češtiny. Víkendový kurz češtiny je určen jednak studentům, kteří nemají na pravidelnou výuku češtiny v průběhu týdne volný čas, jednak studentům, kteří si chtějí za krátký čas osvojit komunikační dovednosti a dozvědět se praktické informace o České republice. Specializovaný intenzivní seminář trvá osm hodin a probíhá individuální formou. Je zaměřen na praktické informace o České republice. Prostřednictvím internetových stránek si každý zájemce může vyzkoušet online test.¹³

Vzhledem k velkému počtu jazykových škol a agentur v České republice nelze všechny zahrnout do této diplomové práce. O Ústavu jazykové a odborné přípravy UK Praha se autorka zmiňuje pouze proto, že někteří respondenti výzkumu absolvovali kurzy českého jazyka na detašovaném pracovišti tohoto ústavu v Poděbradech. Institut jazykového vzdělávání je další subjekt výuky jazyků s celostátní působností.

V dalším výkladu jsou uvedeny pouze jazykové školy a agentury, které mají sídlo v Olomouckém kraji. Na základě informací z různých zdrojů existuje v Olomouckém kraji velký počet jazykových škol a dalších subjektů, které nabízejí cizincům studium českého jazyka. Všechny jazykové školy autorka kontaktovala a zjistila, že některé v průběhu zimního semestru vůbec neotevřely kurzy češtiny pro cizince. Důvodem je pravděpodobně malý zájem klientů.

¹² Veškeré informace dostupné na WWW: <http://ujop.cuni.cz/>

¹³ Institut jazykového vzdělávání – Kdo jsme. [14.1. 2013]. Dostupné z WWW: <http://www.ijv.cz/o-nas/>

1.3.3 Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Olomouc

Jedna z mnoha státních jazykových škol sídlí v Olomouci na ulici Pöttingova. Škola organizuje kurzy češtiny pro cizince, které jsou rozděleny na postupné ročníky. Od října 2013 otevřela nový devítiměsíční extenzivní kurz, určený pro úplné začátečníky, kteří nemají dosud žádné zkušenosti s češtinou – jsou na úrovni 0. Cílem kurzu je dostat frekventanty ve znalosti češtiny na úroveň A1 (porozumět jednoduchým slovům či textu a velmi jednoduše komunikovat) podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Tento kurz probíhá jednou týdně v trvání 90 minut a bude ukončen v červnu 2014.

Dále škola začátkem října 2013 otevřela kurz češtiny pro mírně pokročilé cizince, kteří mají vstupní znalosti na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky a mají zájem si své znalosti prohloubit (prakticky se domluvit česky). Jedná se také o devítiměsíční extenzivní kurz, kde probíhá výuka jednou týdně v trvání 90 minut a bude ukončen též v červnu 2014.¹⁴

1.3.4 Univerzita Palackého v Olomouci

Na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v současné době probíhají kurzy češtiny pro cizince. Kurzy jsou primárně určeny pro zahraniční studenty z jiných vysokých škol, kteří přijeli do České republiky na studijní stáž prostřednictvím programu Erasmus. Zde jsou kurzy češtiny pro cizince rozděleny podle úrovně od úplných začátečníků až po mírně a středně pokročilé. Zkoušky z českého jazyka pro získání trvalého pobytu na úrovni A1 se konají každou středu, pokud se na zkoušku přihlásí minimálně 5 uchazečů. Výuku těchto kurzů zajišťují lektori z katedry bohemistiky. Garantem kurzů češtiny pro cizince je vedoucí katedry.¹⁵

1.3.5 Obchodní akademie a Jazyková škola s právem jazykové zkoušky Přerov

Kurz češtiny pro cizince pořádá i Jazyková škola sídlící v Přerově. Tento kurz slouží jako příprava na zkoušku z českého jazyka pro cizince žádající o trvalý pobyt na území České

¹⁴ Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Olomouc – Čeština pro cizince. [cit. 6. 1. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.sjs-olomouc.cz/olomouc/czech-for-foreigners.html>

¹⁵ Katedra bohemistiky Filozofické fakulty UP. [cit. 6. 1. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.kb.upol.cz/czech_for_foreigners/zkouska_a1_pro_trvaly_pobyt.html

republiky, a to na minimální úrovni A1. Na internetových stránkách škola uvádí termíny zkoušek z českého jazyka pro rok 2014. V současné době zde kurzy češtiny neprobíhají.¹⁶

1.3.6 Jazyková škola UP LIFT Olomouc

Jazyková škola UP LIFT byla založena prostřednictvím Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Tato jazyková škola nabízí kurzy pro veřejnost, víkendové kurzy a firemní a přípravné kurzy pro mezinárodní zkoušky. Dále poskytuje výuku pro děti, překlady a tlumočení. Tato jazyková škola otevřela i kurzy češtiny pro cizince, které jsou zaměřeny na zahájení, respektive na zlepšení komunikačních dovedností v českém jazyce. Kurzy českého jazyka jsou rozděleny na tři úrovně – úplní začátečníci mají dojít z úrovně 0 na úroveň A1, začátečníci, kteří pokračují z předchozí úrovně (A1-A2) a mírně pokročilí (A2-B1). Kurzy trvají po 16 týdnech, každý stojí 2900 Kč za semestr a jsou určeny pro studenty, kteří přijeli do České republiky v rámci programu Erasmus.¹⁷

1.3.7 Jazyková agentura Academia

Jazyková agentura Academia vznikla v roce 1995 a zajišťuje různé druhy jazykových kurzů, k nimž patří i kurzy češtiny pro cizince. Kurzy češtiny jsou určeny jak pro začátečníky, tak i pro mírně pokročilé. Kurz trvá 18 týdnů a stojí 3200 Kč.¹⁸

1.3.8 Jazyková škola Panorama Olomouc

Jazyková agentura Panorama byla založena v roce 1999 a je jedním z předních poskytovatelů firemní jazykové výuky, překladů, tlumočení a školení „soft skills“ v České republice. Má hlavní sídlo v Olomouci. Pro veřejnost nabízí skupinové, individuální a firemní kurzy. V nabídce kurzů je i kurz češtiny pro cizince.¹⁹

¹⁶ Obchodní akademie Přerov – Čeština pro cizince. [7. 1. 2014]. Dostupné z WWW: <http://oaprerov.cz/index.php/cestina-pro-cizince>

¹⁷ UP Lift Jazyková škola Filozofické fakulty UP – Czech for foreigners. [cit. 7. 1. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.up-lift.upol.cz/jazykove-kurzy/1389686090-czech-for-foreigners>

¹⁸ Jazyková agentura Academia – Jazykové kurzy Olomouc – Czech for foreigners. [cit. 7. 1. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.academia-levey.cz/jazykove_kurzy_olomouc_czech_for_foreigners_php

¹⁹ Panorama – O nás. [cit. 10.1. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.panoramaila.cz>

1.3.9 Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka

Učitelé – specialisté, kteří vyučují češtinu jako cizí jazyk a z tohoto hlediska se o ni zajímají, se sdružují v několika organizacích. Nejvýznamnější z nich je v České republice Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (dále jen AUČCJ). Jde o odbornou zájmovou skupinu učitelů českého jazyka všech stupňů a typů škol i mimoškolních vzdělávacích sdruženích v České republice. AUČCJ byla v roce 2002 registrována jako odborná zájmová organizace a první setkání valné hromady se konalo v roce 2003. Od té doby se pravidelně uskutečňují setkání a semináře, na kterých vystupují nejen učitelé, ale i jazykoví odborníci z České republiky a zahraničí.²⁰ Každým rokem vychází Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, v němž jsou uveřejněny příspěvky různých autorů – účastníků pravidelných každoročních setkání, zabývající se češtinou. Sborníky obsahují příspěvky z didaktiky, praktických metod, námětů, zkušeností a návodů na řešení skutečně všech problémů ve výuce češtiny jako cizího jazyka.

Na internetovém portálu www.migraceonline.cz jsou k dispozici další informace o možnostech jazykového vzdělávání včetně češtiny pro cizince. V rámci řady integračních programů v České republice existují možnosti jazykového vzdělávání, které poskytují nevládní organizace, obvykle s podporou MV, MŠMTV a MPSV. Jde o vzdělávací možnosti, které jsou dotovány ze strany Evropské unie a státu, proto bývá účast na nich zpoplatněna pouze symbolicky či jsou zcela bezplatné. Jedná se o kurzy českého jazyka v CPIC nebo SOZE, o kterých je zmínka již v podkapitolách 1.2.2 a 1.2.3.

²⁰ Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka [cit. 22. 2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.auccj.cz>

1.4 ZKOUŠKA Z ČESKÉHO JAZYKA JAKO JEDNA Z PODMÍNEK ZÍSKÁNÍ TRVALÉHO POBYTU

1.4.1 Znalost českého jazyka

Jazyk jako základní prostředek každodenní komunikace hraje významnou roli v procesu integrace cizinců v České republice. Umožňuje nejen přístup ke zdrojům informací, ale zejména na pracovní trh, ke zdravotní péči, ke vzdělání apod. Znalost češtiny je kromě kvalifikace důležitým pilířem úspěšné integrace cizinců do majoritní společnosti.

„Znalost jazyka přijímající země považují za významný prostředek a současně jeden z indikátorů integrace jak tvůrci praktické politiky, tak sociální vědci. Na rozdíl od jiných indikátorů integrace, jako je identifikace s hodnotami přijímající společnosti nebo vytváření sociálních vazeb, bývá jazyková kompetence považována za indikátor, který se dá relativně snadno posoudit (...). Co však změřit nemůžeme, je subjektivní posouzení jazykových dovedností právě ve vztahu k vlastnímu procesu začleňování se do nové společnosti. (...) Vyprávění o vlastních znalostech češtiny, o motivacích se učit česky, srovnání se situací jiných cizinců nebo zmínky o možných omezeních jazykové integrace se spolupodílejí na konstruování konzistentního, a tudíž i přesvědčivého, příběhu integrace.“ (Klvačová, P., 2006).

Do 31. 12. 2008 platila v ČR praxe, která je dále popsána v doslovné citaci:

„Znalost českého jazyka je nezbytnou součástí při řízení o udělení českého státního občanství. Prokazuje se pohovorem vedeným na MV ČR. Neznalost českého jazyka může být důvodem neudělení českého státního občanství i za předpokladu, že byly splněny ostatní podmínky. Rovněž i při posuzování žádosti o povolení k živnostenskému podnikání se přihlíží znalosti českého jazyka. Živnostenský odbor má právo ověřit, zda žadatel o živnostenský list je schopen rozumět češtině.“ (Bobysudová, L., Pikalová Hernandezová, J., 2005, s. 32).

Jelikož však řízení jak na MV ČR, tak i na živnostenských úřadech nemuselo být při přezkušování znalosti jazyka objektivní, došlo v souvislosti s novelou cizineckého zákona dnem 1. 1. 2009 ke změně, která platí dodnes (jazykové zkoušky podle evropských parametrů).

Učit se jazyku bývá chápáno jako celoživotní proces. Úspěch studia jazyka je podmíněn několika faktory, jako jsou motivace a odhodlanost člověka, dostupnost možnosti učit se cizímu jazyku, jazyková dovednost (např. zkušenost s učením cizího jazyka) a v neposlední řadě možnost a ochota zájemce - studenta investovat do vlastního jazykového vzdělávání. Absolvováním kurzu by měl být cizinec připraven na zkoušku z češtiny na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce (SERR). Cílem kurzu je směřovat cizince k základní znalosti z českého jazyka, avšak k samotné zkoušce není absolvování kurzu podmínkou, je-li zájemce o certifikát schopen zkoušku složit.

Žák (cizinec) bude v kurzu veden zejména k:

- respektování a zvládání základních pravidel komunikace v českém jazykovém prostředí,
- porozumění větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho týkají (rodina, zaměstnání),
- komunikaci při jednoduchých a každodenních úkolech, které vyžadují jednoduchou přímou výměnu informací o známých a běžných záležitostech,
- schopnost rozvíjet své jazykové a komunikační povědomí,
- efektivnímu využívání příležitostí k učení se českému jazyku.²¹

1.4.2 Společný evropský referenční rámec

„Společný evropský referenční rámec poskytuje (stanoví) obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulí (zde ve smyslu „učebních plánů“), zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. V úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Rámec také definuje úrovně ovládání jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stádiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.“ (Ivanová, J., 2002, s. 1).

Evropský referenční rámec pro jazyky rozlišuje šest úrovní: A1, A2, B1, B2, C1, C2. Pro získání povolení k trvalému pobytu musí cizinec v České republice prokázat znalost z českého jazyka na úrovni A1, což je nejnižší úroveň užívaného jazyka.

²¹ Vyhláška č. 348/2008 Sb. o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky. [cit. 9. 1. 2014]. Dostupné z WWW: http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=dalsi-informace-ke-zkousce&hl=cs_CZ

„Referenční rámec vznikl, protože s rostoucí integrací Evropské unie bylo nutné porovnávat úroveň různých cizích jazyků. Začátečník samozřejmě rozumí jen základním frázím týkajícím se jeho osoby a bezprostředního konkrétního okolí (A1), zatímco pokročilejší student již dokáže popsat své zážitky a umí odůvodnit a vysvětlit své názory (B1).“ (Komárek, F. in Štindlová, B., Čemusová, J. eds., 2005, s. 45).

„Referenční rámec rozlišuje pět jazykových dovedností, a to dvě receptivní dovednosti (poslech a čtení) a tři produktivní dovednosti (ústní interakce, ústní projev a psaní). Progresi projevuje v rozšiřování tematických oblastí, v širším spektru jazykových prostředků a ve zvládnutí těžkých druhů textů.“ (Komárek, F. in Štindlová, B., Čemusová, J. eds., 2005, s. 45-46).

„V současné době již pro češtinu jako cizí jazyk existují popisy pro všechny jazykové úrovně. Jako první byla zpracována v letech 1998-1999 úroveň B1. V letech 2003-2004 paralelně vznikly tři další popisy jazykových úrovní, a to A1, A2 a B2. Čeština tak v současné době má k dispozici jako jeden z mála evropských jazyků, ucelenou řadu popisů jazykových úrovní od A1 po B2.“ (Čadská, M. in Štindlová, B., Čemusová, J. eds., 2005, s. 23-24).

Úroveň A1 je charakterizována jako nejnižší úroveň podle Společného evropského referenčního rámce. Student umí porozumět známým slovům a základním frázím týkajícím se jeho osoby, rodiny a bezprostředního okolí. Při čtení je schopen porozumět známým slovům a jednoduchým větám (např. cedule, plakáty). V ústním projevu umí jednoduchými slovy popsat místo, kde žije a lidi, které zná. Student na této úrovni umí klást jednoduché otázky. V písemném projevu dokáže napsat stručný a jednoduchý text (např. pozdrav z dovolené na pohlednici), umí vyplnit formuláře obsahující jeho osobní údaje (jméno, národnost, adresa).

Úroveň A2 lze charakterizovat schopností studenta orientovat se v základních situacích každodenního života. Rozumí frázím a slovní zásobě, která se vztahuje k oblasti jeho osoby (základní informace o sobě, jeho rodině, zaměstnání). V poslechu dokáže rozumět krátkým a jednoduchým zprávám a rozumět jejich smyslu (např. hlášení v rozhlasu, TV). Při čtení umí přečíst krátké a jednoduché texty. Student na této úrovni dokáže vyhledat konkrétní informace, které jsou předem předvídatelné v jednoduchých materiálech (např. inzerát, jízdní řád, jídelní lístek). Rozumí jednoduchým a krátkým dopisům. Co se týče komunikace, dokáže mluvit v jednoduchých, běžných situacích o známých tématech a činnostech. Zvládne navázat krátkou a jednoduchou konverzaci. V ústním projevu umí popsat jednoduchými větami svou

rodinu, vzdělání a současné zaměstnání. Při psaní zvládne napsat jednoduchý osobní dopis a krátké poznámky a zprávy týkající se jeho základních potřeb.

Úroveň B1 je označována jako Prahová úroveň, jejímž cílem je umožnit, aby studenti dokázali používat cizí jazyk pro svůj vlastní účel. Student je schopen u poslechu porozumět myšlenkám týkajícím se témat, se kterými se běžně setkává (např. ve škole, v práci, ve volném čase). Dokáže rozumět programům v TV a rozhlasu, které se týkají současných témat nebo jiných témat, jež souvisí s oblastmi osobního a pracovního zájmu. Při čtení rozumí textům, jež obsahují slovní zásobu často užívanou v každodenním životě. V komunikaci si dokáže poradit s neočekávanými situacemi. (např. cestování). Je schopen zapojit se do hovoru o tématech, jež jsou mu známá a zajímavá (např. zájmy, rodina, události). Umí jednoduchým způsobem popsat své cíle a sny. Dokáže vysvětlit své názory a plány. V písemném projevu je schopen napsat jednoduché texty na témata, která jsou mu známá nebo ho zajímají.

Úroveň B2 je nejvyšší úrovní popisu češtiny pro cizince. V poslechu dokáže student rozumět delším projevům (např. přednášky) na téma, které je známé. V televizi rozumí většině filmů, zpráv a programů týkajících se aktuálních témat. Při čtení je schopen rozumět článkům a zprávám, souvisejícím se současnými problémy. Student zvládne účastnit se rozhovoru a dokáže plynule komunikovat. Umí se zapojit do diskuze o známých tématech a říct svůj názor. V samostatném projevu se dokáže srozumitelně vyjadřovat k tématům, která se vztahují k jeho zájmům. V písemném projevu zvládne napsat zprávy, předávat informace, obhájit nebo vyvrátit svůj názor. V dopisu umí popsat události, které jsou pro něj důležité.

V publikaci Společný evropský referenční rámec pro jazyky, vydané se souhlasem Rady Evropy v roce 2002 jako český překlad anglického a francouzského originálu z roku 2001 (Ivanová, J., Lenochová, A., Linková, J., Šimáčková, Š., 2002), jsou Společné referenční úrovně A1, A2, B1 a B2 v globálně pojaté stupnici definovány odchylně. Zcela jasně jsou významově rozlišeny účinky sloves „znát“ a „umět - dokázat“. Požadavky jednotlivých úrovní, zejména pak úrovně A1, jsou v evropském originálu na první pohled náročnější, proto tento referenční rámec autorka uvádí.

Skupina Uživatel základů jazyka:

Úroveň A1: Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.

Úroveň A2: Rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho/jí bezprostředně týkají (např. základní informace o něm/jí a jeho/její rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání). Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti, týkající se jeho/jejích nejnaléhavějších potřeb.

Skupina Samostatný uživatel

Úroveň B1: Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace (input) týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.

Úroveň B2: Dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat včetně odborně zaměřených diskuzí ve svém oboru. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kteréhokoliv účastníka interakce. Umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností.

Z praktického hlediska je užitečné, když si bez ohledu na společné referenční rámce jednoduše uvědomíme, co bude u zkoušky pro splnění úrovně A1 požadováno:

- vytvořit jednoduché věty o známých lidech a místech,
- dokázat jednoduchým způsobem popsat sám sebe, svou práci a místo, kde žije,
- vyjadřovat se o běžných každodenních činnostech
- komunikovat jednoduchým způsobem v běžných každodenních situacích,
- zvládnout krátkou společenskou konverzaci,
- umět klást jednoduché otázky na běžná hovorová témata,
- umět odpovídat na jednoduché dotazy.

1.4.3 Učební materiály a pomůcky

Na zkoušku z českého jazyka se cizinci mohou připravovat:

- a) sami individuálně bez jakékoliv pomoci,
- b) sami s pomocí učitele – může být jim i člen rodiny, popř. známý z blízkého okolí,
- c) v jazykovém kurzu.

Uchazečům o zkoušku z češtiny pro cizince na úrovni A1 jsou k dispozici různé učebnice a materiály vhodné pro výuku českého jazyka pro cizince a pro přípravu ke zkoušce. Na webových stránkách www.cestina-pro-cizince.cz a na jejich zahraniční doméně www.check-your-czech.com jsou k dispozici všechny materiály, které vznikají jako studijní a informační pomoc při přípravě na zkoušku, a to jak pro cizince, tak pro zkoušející a vyučující. Tamtéž je možné dohledat i interaktivní modelovou zkoušku a brožuru s modelovou verzí zkoušky, která je dostupná i v tištěné podobě. Učitelé (i laičtí), kteří připravují cizince na zkoušku, mohou najít oporu v příručce *Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1)*, která vznikla v roce 2008 jako jeden z prvních ucelených materiálů Systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu Pro cizince jsou pak k dispozici *Pokyny pro uchazeče ke zkoušce z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR*. (Sladkovská, K., in Hajíčková, Z., Vacula, R. eds., 2012, s. 83-87).

Kolektiv autorek zpracoval pro migranty, kteří se připravují ke zkoušce z českého jazyka pro trvalý pobyt, příručku pod názvem *Připravte se s námi na zkoušku z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR*. Příručku vydal tiskem Národní ústav pro vzdělávání Praha v roce 2011 v nákladu 14000 výtisků, v roce 2012 vyšlo ve stejném nákladu druhé vydání. Příručka by měla být zdarma pro cizince k dispozici ve všech školách, oprávněných realizovat

zkoušku z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR a ve vybraných neziskových organizacích, které se podílejí na Systému. Pro širokou veřejnost je dostupná v elektronické podobě.²²

Příručka, která není učebnicí, jednak seznamuje uchazeče o trvalý pobyt, kteří potřebují složit zkoušku z českého jazyka, a osoby, zainteresované na jejich přípravě, s formátem této zkoušky, jednak usnadnit zmíněným uchazečům vlastní přípravu na zkoušku. Příručka zahrnuje různá cvičení a popisuje praktické informace, které jsou potřeba ke zkoušce z českého jazyka. Jádrem příručky jsou kapitoly vedoucí k podrobnému nácviku čtení, poslechu, psaní a mluvení. Každá kapitola zahrnuje základní informace o dané dovednosti, přípravná cvičení, konkrétní typy úloh ze zkoušky a modelové verze zkoušky. Součástí příručky jsou dvě CD s nahrávkami, která obsahují cvičení k nácviku poslechu, výslovnostní cvičení a osobní otázky, na které si může uchazeč cvičně odpovídat. (Cvejnová, J. in Hajíčková Z., Vacula, R. eds., 2012, s. 89-90).

Po absolvování kurzu nebo prostudování výše uvedených pomůcek by cizinec měl být schopen vykonat zkoušku z českého jazyka na úrovni A1, v níž musí dosáhnout minimální úspěšnosti 60 %. Jestliže zkoušku z českého jazyka úspěšně vykoná, může mu být udělen trvalý pobyt v České republice. Každý uchazeč má nárok na jeden pokus, který je bezplatný. Ostatní pokusy si cizinec hradí sám a musí platit za každou opravnou zkoušku poplatek ve výši 1500 Kč.

1.4.4 Testy a závěrečná zkouška

Veřejnosti není příliš známo, že cizinec z tzv. „třetí země“ – státu mimo EU, který získá povolení k trvalému pobytu v České republice, má nárok na většinu výhod, jako naši občané. Cizinec získá nárok na bezplatné školství, veškeré sociální podpory a stává se účastníkem veřejného pojištění. Povolení k trvalému pobytu je pro cizince důležitým krokem pro integraci v naší společnosti. Úspěšné složení zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v České republice je nezbytnou a zásadní podmínkou jeho udělení a tím zahájení integračního procesu. Tato podmínka vstoupila v platnost od 1. 1. 2009. (Sladkovská, K. in Hajíčková, Z., Vacula, R. eds., 2012, s. 83).

„Zkouška z českého jazyka pro trvalý pobyt v České republice byla iniciována přijetím zákona o pobytu cizinců č. 326/1999 a jeho novelizací z roku 2009. Cílem této zkoušky je

²² Dostupná na <http://cestina-procizince.cz/uploads/Dokumenty/Prirucka%20www%20brozura.pdf>

prověřit, zda uchazeč o povolení k trvalému pobytu v ČR dosáhl úrovně A1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (viz příslušná vyhláška č. 348/2008), a to na základě testování čtyř základních řečových dovedností.“ (Cvejnová J., Honzáková P., Hůlková Nývltová D., Málková, P., 2012, s. 6).

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMTV) ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým zavedlo již v roce 2008 webové stránky, které zahrnují informace ke zkoušce z češtiny pro cizince. Na uvedených stránkách se uchazeči dozvědí veškeré informace, týkající se zkoušky z českého jazyka, pravidla zkoušky a místa, kde lze zkoušku vykonat. Tyto webové stránky jsou průběžně aktualizovány a vedeny v devíti jazykových mutacích (česky, anglicky, ukrajinsky, rusky, vietnamsky, francouzsky, mongolsky, čínsky a arabsky). Cizinci zde najdou i další užitečné odkazy, týkající se češtiny pro cizince a povolení k trvalému pobytu. Na stránkách je rovněž zveřejněn ukázkový test ze zkoušky nebo je ke stažení brožura s modelovou verzí zkoušky.

Zkoušku z českého jazyka organizují školy, které mají příslušné oprávnění realizovat zkoušku z českého jazyka pro trvalý pobyt v České republice. Tyto školy jsou uvedeny v Seznamu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Od 1. 1. 2014 jsou pevně stanoveny termíny zkoušek z českého jazyka pro trvalý pobyt v České republice. Každou lichou středu se zkouší od 10 hodin, každou sudou středu od 14 hodin a každou druhou sobotu v měsíci od 9 hodin. Uchazeč se může přihlásit na zkoušku prostřednictvím telefonu, emailu nebo osobně. Na letošní rok jsou však ohlášeny změny míst a termínů. Zřejmě dojde ke zúžení termínových možností vykonání zkoušky a také ke koncentraci zkušebních míst do několika větších měst. Existují reálné obavy, že připravované úpravy zkomplikují dosud relativně snadné možnosti cizinců vykonat zkoušku z češtiny pro trvalý pobyt. (Informace: denní tisk).

Zkouška z českého jazyka se skládá z písemné a ústní části. Písemná část prověřuje dovednost čtení, poslechu a psaní. Po písemné části následuje ústní zkouška, která prověřuje dovednost mluvení. Zkouška trvá celkem asi 1,5 hodiny a obě části zkoušky probíhají v jednom termínu. Za každou část zkoušky může uchazeč získat maximálně 20 bodů. V každé části však musí získat minimálně 12 bodů, tj. 60 %. Pokud nedosáhne 60 % v jedné

z písemných částí (čtení, poslech, psaní), nemůže se zúčastnit ústní části. Celou zkoušku pak musí opakovat. Pokud neuspěje u ústní části, musí také opakovat celou zkoušku.²³

Před zahájením zkoušky se cizinec musí prokázat dokladem totožnosti. Pokud doklad totožnosti nepředloží, nemůže být připuštěn ke zkoušce. Dále má cizinec zakázáno používat slovník, mobilní telefon a další elektronická zařízení a nesmí v průběhu zkoušky odcházet z místnosti. Jestliže cizinec splní písemnou část zkoušky, postupuje k ústní části zkoušky. Ústní část zkoušky trvá 10 minut a skládá se z ústního projevu, kde se cizinec představí, popíše blízké osoby a místo, kde žije. Ústní část zkoušky probíhá před tříčlennou zkušební komisí. Předseda zkušební komise musí být vysokoškolsky vzdělaný odborník s aprobací k výuce českého jazyka a s nejméně pětiletou pedagogickou praxí. U zbývajících členů zkušební komise je požadováno vysokoškolské vzdělání se zaměřením na výuku českého jazyka nebo cizích jazyků.²⁴

Pokud uchazeč úspěšně splní všechny části zkoušky, obdrží Osvědčení o vykonání jazykové zkoušky na úrovni A1 a tím může získat povolení k trvalému pobytu na území České republiky. Pro všechny uchazeče je první zkouška z českého jazyka zdarma. Jestliže uchazeč nesplní zkoušku na první pokus, získá doklad o nesložení zkoušky a musí platit za každý další pokus o zkoušku 1500 Kč.

Pozoruhodné jsou výsledky výzkumu, který prováděl Národní ústav pro vzdělávání a poskytnuté statistické údaje. Od 1. 1. 2009, kdy byla ustanovena povinnost jazykové zkoušky pro získání trvalého pobytu pro imigranty ze třetích zemí, podstoupilo tuto zkoušku 45 249 úspěšných uchazečů, z nichž téměř 29 000 bylo Ukrajinců (viz příloha č. 7). Porovnáme-li toto číslo s celkovým počtem cizinců v Česku k 31. 12. 2013, představuje to cca 10 %, což není příliš vysoký počet nových potenciálních cizinců s trvalým pobytem v ČR a právy i povinnostmi blížícími se ostatním cizincům v Česku a občanům České republiky (Plainerová, K., 2013).

²³ Informace o zkoušce [cit. 19.1. 2014]. Dostupné z WWW: http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ

²⁴ Pravidla organizace a konání zkoušky pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu. [cit. 20. 1. 2014]. Dostupné z WWW: <http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Pravidla.pdf>

1.4.5 Vybrané problémy zkoušky z českého jazyka

Odborníci z řad neziskových organizací a zástupců institucí zabývajících se výukou cizích jazyků nepovažují zkoušku na jazykové úrovni A1 za vhodnou pro účely integrace. Úroveň A1 umožňuje cizinci domluvit se pouze ve velmi stručných větách na základní témata týkající se života cizinců, místa jejich bydliště, zájmů, práce atd. Jazyková znalost na této úrovni pak nestačí pro komunikaci cizince na úřadech, což je jedním z požadavků integračních opatření (nebýt závislý na pomoci druhé osoby, samostatně se orientovat ve společnosti a na úřadech porozumět sdělovaným informacím). (Saková, T., 2009, s. 30-31).

R. Ošmera (2009), učitel českého jazyka na gymnáziu a lektor češtiny pro cizince na několika jazykových školách, se podrobně zabýval zkouškou z češtiny pro cizince a diagnostikoval tři základní problémy, které v souvislosti s touto zkouškou existují.²⁵

1. Čeština je lingvisty považována za jeden z nejtěžších evropských i světových jazyků. I minimální znalost češtiny vyžaduje větší znalost gramatiky než u jiných jazyků.

2. Komplikovanost češtiny by nebyla na překážku sestavení testu, který by odpovídal úrovni A1. Test, který byl předložen, je však podle filologů jazykově na úrovni o kategorii až dvě výše.

3. Jazykově je test opravdu sestaven tak, aby jej na 60-70 % udělal člověk, který má znalost na úrovni A1. Problém je však v tom, že zadání je natolik komplikované, že na něj někdy nestačí intelektuální úroveň uchazeče. (Ošmera, R., 2009).

„Na zkoušce, v níž byl autor členem komise, byly desítky lidí, kteří zde žili více než deset let, mluvili jen s malým přízvukem na jakékoliv neodborné téma plyně česky, pracovali v české firmě, byli tedy součástí legální české ekonomiky. Tito lidé však za celou dobu nepotřebovali číst nic jiného než formuláře na úřadech, kde je vždy někdo doprovázel. Bohužel tato praxe způsobila, že zkušenost s psaným slovem, a to nejen českým, je tak malá a osobnost dotyčného natolik zaměřená na manuální práci, že zadání (...) nezvládli.“ (Ošmera, R., 2009, s. 4).

Písemný test bývá stresující pro Slováky, mluvená řeč je pro ně snadnější. Naopak Vietnamci a další Asiaté lépe zvládnou písemný test, mluvené slovo je pro ně problémem.

²⁵ R. Ošmera: Podoba zkoušky z českého jazyka pro účely získání trvalého pobytu 2009 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné na WWW: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/podoba-zkoušky-z-ceskeho-jazyka-pro-ucely-ziskani-trvaleho-pobytu>

Ani s požadovanou úrovní to není jednoduché. Například doplnění správného slovesa ve větě ‚Petr má malá/malou/malý zahradu.‘ Zde by uchazeč musel vědět, že čeština má rody, že má sedm pádů a že sloveso mít se pojí s akusativem. To je ale úroveň B1, nikoliv A1. Nové verze testů vždy obsahují více slov a komplikovaných spojení a vyžadují vyšší koncentraci. V testech se vyskytuje mnoho tabulek s texty, které se šipkami přiřazují k jiným textům, což způsobuje velkou nepřehlednost. Od uchazeče se tím nevyžaduje ani tak jazyková znalost, jako spíše intelektuální koncentrace. Nové verze tak testují bystrost, pozornost, gramatiku a některé specifické fráze – o úrovni A1 nelze tedy hovořit a o integračním charakteru zkoušky už vůbec ne. Zákon, který cizincům nařizuje zkoušku z češtiny pro získání trvalého pobytu, jejich integraci do majoritní společnosti nijak nepřispívá. Za prvé proto, že úroveň A1 je zanedbatelné minimum, za druhé proto, že certifikát prakticky nemění život uchazeče a za třetí proto, že zkoušku musí absolvovat jenom někteří cizinci. Pokud bychom chtěli v systému udělat pořádek, museli bychom najít odpověď na otázku, proč po některých cizincích chceme, aby měli úředně potvrzenou znalost češtiny, a to na té nejnižší úrovni. Pokud tuto odpověď najdeme – integrace to není, ta probíhá jinak – můžeme nastavit pravidla a podmínky. Tyto podmínky ale musí být pro všechny cizince stejné. (Ošmera, R., 2009).

W. Martyniuk (2011), profesor Jagellonské univerzity, ve zkoušce také nevidí univerzální hodnotný nástroj integrace cizinců v české společnosti, ale spíše politicko-ekonomický způsob omezení přílivu imigrantů. Jeho posudek verzí testů 23-27 je tak zásadní (a kritický), že mu autorka dala ve své práci místo. K vytvoření názoru na zaváděný zkušební model se mají analyzovat čtyři hlediska:

- Validity (platnost),
- Reliability (spolehlivost),
- Impact (účinek) a
- Practicality (proveditelnost).

Anglická zkratka je VRIP. Mezi těmito aspekty není žádná hierarchie. Martyniuk nabyl dojmu, že model je dobře zajištěn po stránce spolehlivosti a proveditelnosti. Otázky platnosti a účinku však podle něj vyžadují další a důkladnější propracování. Nejprve se musíme zeptat, na co tu zkoušku potřebujeme, jaký je její účel, čeho jsme jejím zavedením chtěli dosáhnout?

„Jakákoliv prezentace zkušebního modelu by měla začít kapitolou, která dává jasné odpovědi na zásadní otázku ohledně účelu – jen pak je možné zjistit, zda je výsledek zkoušky

platný a účinek splňuje očekávání, tedy zda zkušební model slouží svému účelu.“ (Martyniuk, W., 2011, s. 2).

Otázkou pak je, proč je dobré/nutné/užitečné zavést zkoušku z češtiny pro žadatele o trvalý pobyt? Existují dvě odpovědi: model má uchazeči pomáhat nebo model je pro uchazeče nutnou podmínkou. První účinek je motivační a má podpořit a povzbudit cizince, kteří se chtějí usadit v Česku a nasměrovat je k dalšímu studiu češtiny, aby mohli v české společnosti lépe fungovat. Účinek ve formě podmínky je restriktivní, protože dosažení úrovně A1 je požadavkem pro udělení trvalého pobytu. (Martyniuk, W., 2011).

Martyniuk má za to, že definice referenční úrovně A1, specifikované jako nejnižší úroveň užití jazyka, se vztahuje na studenty, kteří se učí cizí jazyk většinou tehdy, když se připravují na turistiku nebo na krátkou návštěvu v cizí zemi, kde se tento jazyk používá. Tato úroveň tedy není zaměřena na cílovou skupinu potenciálních žadatelů o trvalý pobyt. Ti by měli prokázat kromě základní jazykové kompetence další dovednosti, které vůbec nejsou samozřejmé:

- Dovednost dělat testy jakéhokoliv druhu.
- Dovednost se rychle orientovat a schopnost úsudku.
- Zvládnutí stresových situací.
- Gramotnost obecně – i ti, kdo umí mluvit česky docela plynule, nemusí uspět v písemné části nebo naopak, a tím u celé zkoušky (co negramotní uchazeči?).
- Počítačová gramotnost.
- „Herecké“ dovednosti.
- Výklad obrázků.
- Reagování schematicky/standardně.
- Zaměření na skutečnosti, které přesahují jim důvěrně známé věci (psaní e-mailů).
- Řešení umělých, schematických a irelevantních situací (Martyniuk, W., 2009).

Právě absence těchto dalších dovedností (nebo některých z nich) bývá nejčastějším důvodem neúspěchu žadatele u jazykové zkoušky nebo obava ke zkoušce vůbec jít, jak dále vyplývá z vlastního výzkumu. W. Martyniuk neuvažoval o užitečnosti trvalého pobytu pro cizince z hlediska ekonomického a tedy ani o existenčních důvodech zkoušky z češtiny. Tyto důvody však mohou stát v pozadí snah zkoušku „koupit“.

Také R. Ošmera na jedné straně definuje, co přináší cizincům status trvalého pobytu:

„ ... zvýhodňuje je oproti jiným skupinám cizinců a naopak je přibližuje k českým občanům. Cizinec s trvalým pobytem má právo volit v komunálních volbách, dosáhne například na půjčky nebo může získávat výhody sociálního systému ČR apod.“ (Ošmera, R., 2009, s. 1).

Na druhé straně varuje před stále složitějšími jazykovými testy pro zkoušku z češtiny na úrovni A1, které mají tři negativní důsledky:

- a) pro cizince to znamená větší ekonomickou zátěž,
- b) prodlouží se jejich čekání na certifikát o znalosti češtiny,
- c) budou nadále snadněji zneužitelní pro korupci v souvislosti s nelegálním získáváním víz. (Ošmera, R., 2009).

Odborníci – autoři publikací a studií o zkouškách z češtiny pro cizince jako podmínce získání povolení k trvalému pobytu – stále zmiňují nutnost trvalého monitorování pokusů o korupci a zavádění protikorupčních opatření (Sladkovská, K. in Hajičková, Z., Vacula, R. eds., 2012, s. 87). Také další specialisté a média upozorňují na toto nebezpečí. Přípravovaná opatření ke snížení počtu zkušebních míst a dnů, kdy je možné vykonat zkoušku, na což upozorňují média, budou také podporovat korupci. Z praxe víme, že tato korupce má dvě zásadní formy:

- a) Cizinci, kteří nemají zkoušku z češtiny nebo o ni z nějakých důvodů neusilují, si musí neustále prodlužovat pobytová víza. Na tom pracují široce organizované „organizace“, které za peníze další a další pobytová víza získávají. Je dokázáno, že za prodloužení pobytu, jehož délka (6-24 měsíců) záleží výhradně na benevolenci příslušného úředníka, zaplatí cizinec „organizátorovi“, který to „vyřizuje“, 15-20 tisíc Kč. Přesto je cizinec s tímto statusem stále člověkem druhé kategorie a bývá různými způsoby vykořisťován.
- b) Cizinci kupují certifikáty o složení zkoušek z češtiny, aby mohli požádat o trvalý pobyt. Stanou se tak osobami se všemi právy jako občané ze zemí EU.

Korupce v praxi

Autorka proto zařadila i jeden příklad z žité praxe (únor 2014). Detektivové Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu totiž zadrželi v Moravskoslezském a Středočeském kraji patnáct lidí kvůli padělání dokladů o složení zkoušky z češtiny pro cizince. Skupinu tvořili tři Ukrajinci, deset Vietnamců a dva Češi. Tyto osoby jsou podezřelé z toho, že za

úplatu zajišťovaly certifikáty o vykonané zkoušce z češtiny, i když cizinec zkoušku vůbec neabsolvoval. Zadržení Češi jsou zástupci jazykových škol. Tyto osoby se podílely na podvodech při skládání zkoušek z českého jazyka. Pracovníci z Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy se rozhodli znova přezkoušet 23 cizinců, kteří získali osvědčení o úspěšném absolvování jazykové zkoušky tímto podezřelým způsobem. Zjistilo se však, že u komisionálního přezkoušení nikdo z cizinců neuspěl už v první písemné části zkoušky. Podezřelí tak čelí obvinění z účasti na organizované zločinecké skupině, z přijetí úplatku, z podplácení a z napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky.

Vina již byla prokázána, několik osob bylo odsouzeno ve zkráceném jednání k trestu odnětí svobody. Obecně při prokázání v podobných kauzách hrozí až deset let vězení a cizincům zřejmě i vyhoštění z ČR.²⁶

1.4.6 Udělení českého občanství

V minulých letech ČR patřila k zemím, kde bylo velmi obtížné získat občanství. V předchozím zákoně bylo stanoveno, že pokud cizinec usiloval o české občanství, musel se zříknout původního občanství (občanství země svého původu). To mělo dalekosáhlé důsledky. Často to znamenalo vyvolání správního aktu „vyvázání ze státního svazku“, který byl pro žadatele časově a finančně velmi náročný. K získání tzv. vystěhovaleckého pasu musel často zaplatit náklady, které jeho země, byť symbolicky, investovala do jeho vzdělání. Mnohdy se jednalo o statisíce korun, což vyvázání prakticky znemožňovalo, takže například Ukrajinka, manželka Čecha, byla stále cizinkou ze třetí země. Zákon č. 186/2013 Sb., kterým se novelizuje zákon o občanství, umožňuje cizincům mít dvojí (i vícečetné) občanství. Počet cizinců, usilujících o české občanství, se proto od nového roku 2014 neustále zvyšuje.

Pokud cizinec usiluje o české občanství, musí splňovat tyto podmínky:

1. musí mít na území České republiky povolení k trvalému pobytu,
2. žije na území České republiky (minimálně) 10 let
3. nesmí být pravomocně odsouzen pro trestný čin nebo provinění

Jednoduchým krokem k nabytí občanství je, že žadatel (cizinec) podá prohlášení, které je časově omezené na dobu 3 let. Prohlášení může podat, jestliže dosáhl věku 18-ti let.

²⁶ Kvůli korupci při legalizaci pobytu cizinců bylo obviněno 15 lidí. [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenopviny.cz/zpravy/kvuli-korupci-pri-legalizaci-pobytu-cizincu-bylo-obvineno-15.lidi/1042296>

Prohlášení odevzdá spolu s dalšími doklady na příslušný krajský úřad podle místa svého trvalého bydliště.

K prohlášení musí žadatel připojit tyto doklady:

- oddací list, doklad o vzniku partnerství, doklad o rozvodu partnerství, doklad o zrušení partnerství, úmrtní list zemřelého manžela nebo partnera,
- doklad o bezúhonnosti ve státech, ve kterých po dosažení věku 15 let pobýval nepřetržitě alespoň 6 měsíců.

Krajské úřady předají tyto doklady k posouzení Ministerstvu vnitra České republiky, a to rozhodne o jejich uznání. (Čížinský, P., 2013).

Zkoušky z českého jazyka a českých reálií pro udělení státního občanství organizuje ÚJOP UK. Na internetových stránkách <http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/> zájemci najdou podrobné informace, týkající se udělení státního občanství. Uchazeči se na stránkách dozvědí termíny, místa konání zkoušek, přípravy na zkoušky, harmonogram, pravidla a organizaci zkoušek. Cizinci se na zkoušku mohou přihlásit elektronicky prostřednictvím online přihlášky, která je k dispozici na webových stránkách ÚJOP UK nebo mohou osobně v úředních hodinách navštívit ÚJOP UK, kde se zkouška koná. Zájemci mají k dispozici online modelový test z českého jazyka a z českých reálií, takže si obojí mohou vyzkoušet.

Cizinci, kteří žádají o udělení českého občanství, musí úspěšně složit zkoušku z českého jazyka na úrovni B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR). Zkouška z českého jazyka se skládá z písemné a ústní části. Písemná část prověřuje dovednosti čtení s porozuměním, poslech s porozuměním a psaní. Po písemné části následuje ústní část zkoušky, která prověřuje dovednost mluvení. Zkouška z českého jazyka trvá celkem přibližně 2,5 hodiny a obě části zkoušky probíhají v jednom termínu. V každé části zkoušky musí uchazeč dosáhnout minimálně 60% úspěšnosti. Jestliže úspěšně vykoná zkoušku, vystaví ÚJOP do 30-ti dnů Osvědčení, které bude uchazeči doručeno poštou. Pokud uchazeč neuspěje u některé části zkoušky, musí opakovat celou zkoušku.

Zkouška z českého jazyka pro udělení občanství je zpoplatněna. Cizinec musí za zkoušku zaplatit poplatek ve výši 3 300 Kč.²⁷

²⁷ Informace o zkoušce z českého jazyka [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ

Další částí zkoušky pro účely udělení státního občanství je zkouška znalostí českých reálií. Zkouška z českých reálií má formu písemného testu, který obsahuje celkem 30 testových úloh z následujících oblastí:

- občanský základ,
- základní geografické informace o České republice
- základní historické a kulturní informace o České republice

Rozsah znalosti českých reálií odpovídá znalosti základního vzdělání podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní školu s přesahy ke znalostem nezbytným pro každodenní život dospělého občana.²⁸

Písemný test trvá 45 minut a každá testová úloha nabízí čtyři alternativy odpovědi, z nichž jen jedna odpověď je správným řešením. Za každou správnou odpověď uchazeč získá v testu jeden bod, celkově tedy může dosáhnout maxima 30 bodů. Ve zkoušce uspěje, pokud získá minimálně 18 bodů, což je 60% úspěšnost. Jestliže uchazeč úspěšně absolvuje zkoušku z českých reálií, vystaví mu ÚJOP do 30-ti dnů druhé Osvědčení, které bude opět doručeno poštou. Pokud cizinec v testu nedosáhl 60 % správných odpovědí, zkoušku nesplnil a může se přihlásit na další termín. Zkouška z českých reálií je samostatně zpoplatněna. Uchazeč za ni zaplatí 1600 Kč.²⁹

Udělení českého státního občanství je finančně poměrně nákladné. Zkoušky stojí 3300 Kč + 1600 Kč. Za vydání Listiny o udělení státního občanství České republiky Ministerstvem vnitra se platí správní poplatek ve výši 10.000 Kč.³⁰

²⁸ Informace o zkoušce z českých reálií [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce&hl=cs_CZ

²⁹ Informace o zkoušce z českých reálií [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce&hl=cs_CZ

³⁰ Udělení státního občanství České republiky [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

2 VLASTNÍ VÝZKUM

Cílem výzkumu je především zjistit motivaci cizinců, žijících v České republice, k výuce českého jazyka, jejich vztah ke zkoušce z češtiny pro získání trvalého pobytu a pocit její potřeby. Výzkum má dát odpověď na otázku, jak cizinci vnímají češtinu jako cizí jazyk a zda je pro ně výuka češtiny náročná. Autorka chce zjistit případné odlišnosti v postojích ke studiu češtiny v závislosti na pohlaví, věku a místě původu.

K dosažení cíle je zapotřebí vypracovat metodiku, tedy stanovit typ (formu) výzkumného šetření, výzkumnou metodu, výzkumné prostředí, výzkumný vzorek, výzkumný postup, a také způsob zpracování dosažených výsledků.

2.1 METODIKA VÝZKUMU

2.1.1 Typ (forma) výzkumného šetření

Ke splnění svého záměru zvolila autorka jako typ výzkumného šetření kvalitativní výzkum. Předpokládala totiž, že vzorek nebude příliš velký a v případě kvantitativního výzkumu by byly skupiny dat příliš malé. Parametry hodnocení by tak byly zatíženy velkou chybou (rozptylem). Podle J. Hendla (2012) získal kvalitativní výzkum v sociálních vědách rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu.

Významný metodolog J. W. Creswell (1998) definoval kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích, zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří kompletní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Creswell, J., W., 1998, cit. in Hendl, J., 2012, s. 48).

2.1.2 Volba metody k získávání dat

Podle J. Hendla (2012) se má volba metody řídit výzkumným problémem. Téma této práce vyžadovalo, aby autorka zjišťovala jednak to, co si objekty výzkumu myslí, jak cítí, čemu věří a současně co dělají v soukromí. K oběma těmto účelům se v rámci kvalitativního výzkumu hodí individuální rozhovor (interview). Další data poskytne i rozhovor skupinový.

Pro nedostatek času nelze použít zúčastněné pozorování, pozorovat objekty při rozhovorech je však možné.

Individuální rozhovor (interview)

V kvalitativním výzkumu je pro sběr dat nejčastěji používanou technikou rozhovor (interview). K vyloučení povrchního pohledu autorka použila hloubkový individuální strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. To znamená, že soubor otázek byl pro všechny respondenty stejný, respondenti nevolili odpovědi z několika možností, ale otevřeně sami formulovali své odpovědi. Individuální rozhovor je zpravidla definován jako „nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“. Kvalitativní hloubkový rozhovor se pak uvádí jako „metoda, jejímž účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevů“ (Švaříček, R., 2007, s. 159).

Hlavními typy hloubkového rozhovoru jsou rozhovor strukturovaný a rozhovor nestrukturovaný (narativní). Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami sestává z řady pečlivě formulovaných otázek, na něž mají jednotliví respondenti zkoumaného objektu odpovědět. (...) Tento typ rozhovoru je vhodný, pokud ho nemáme možnost opakovat a máme málo času se respondentovi věnovat. Nestrukturovaný neboli narativní rozhovor zpravidla bývá založen pouze na jediné předem připravené otázce. Na základě poskytnutých informací od zkoumaného se badatel dotazuje a účastník narativního rozhovoru bývá povzbuzován k volnému vyprávění (Švaříček, R., 2007).

Pro účely této diplomové práce autorka zvolila techniku individuálního strukturovaného rozhovoru s použitím stejné přesně definované sady dvaadvaceti podotázek pro všechny respondenty. Podle Vaculíka, Ježka a Wortnera je (polo)strukturovaný rozhovor jednou z nejrozšířenějších forem rozhovoru. Zahrnuje širokou škálu rozhovorů mezi zcela strukturovanými a zcela nestrukturovanými rozhovory. Zcela strukturovaný rozhovor, obsahuje pro tazatele závazné schéma, které specifikuje okruhy a témata pokládaných otázek. Obvykle je možné nepatrně pozměnit znění jednotlivých otázek (kvůli porozumění) a pořadí

jednotlivých otázek podle situace. Tzv. jádro rozhovoru tvoří minimum otázek a témat, které je nutné probrat.

Skupinový rozhovor

Pro doplnění výzkumu autorka uskutečnila i skupinový rozhovor. Pod skupinovým rozhovorem vnímáme „metodu, při níž se provádí strukturované interview s více než třemi osobami najednou, přičemž se nepracuje se skupinovou interakcí a dodržuje se známý model otázka – odpověď“ (Švaříček, R., 2007, s. 185).

Výhodou skupinového rozhovoru je, že během krátké doby získáme informace od více lidí. Podle Hendla (2012) se v tomto typu sběru informací bezprostředně hodnotí kvalita informace, protože lidé vzájemně kontrolují své výpovědi a nastává ve skupině souhlas nebo nesouhlas s určitým typem tvrzení.

Ohnisková skupina (focus group)

Rozpracovanější metodou skupinového rozhovoru je ohnisková skupina. Představuje výzkumnou metodu, pomocí které získáváme data za využití skupinových interakcí, které samovolně vznikají a probíhají v debatě na předem určené téma (Morgan, D., 1997 in Švaříček, R., Šedřová K. 2007). Podstatou ohniskové skupiny je téma, ohnisko, které se odvíjí od výzkumného problému a badatelových otázek. Téma diskuse je proto vždy voleno výzkumníkem, jenž ho také následně představuje skupině. Platí zde stejná zásada jako u rozhovorů, totiž že téma je jasné a plně srozumitelné pro všechny účastníky. Ohnisko diskuse bývá obvykle definováno volněji, aby se skupinová debata mohla rozvíjet ve více směrech (Švaříček, R., 2007). Autorkou uskutečněný skupinový rozhovor se prolínal s metodou ohniskové skupiny, aniž byly využity a hodnoceny interakce.

Pozorování

K lepšímu poznání výzkumné skupiny si tazatelka (autorka) během rozhovorů vedla záznamy o podrobném pozorování jednotlivých respondentů i skupiny, které jí nakonec společně s úvodními otázkami pomohly vytvořit charakteristiky respondentů.

Individuální a skupinové rozhovory spolu s pozorováním umožnily formulaci závěrů s použitím triangulace – kombinace metod.

2.1.3 Výzkumné prostředí

Autorka zvolila jako výzkumné prostředí obecně krajské město Olomouc, neboť zde převážnou část každého týdne žije a studuje. Speciálně toto prostředí zúžila na prostory Univerzity Palackého, kolejí univerzity, veřejné a společenské prostory města (nákupní střediska, čajovny). Všude se pohybovaly cizinci, které chtěla svým výzkumem oslovit.

2.1.4 Výzkumný vzorek

Pro sběr empirických dat autorka postupně oslovila deset cizinců žijících v Olomouci, kteří mají nahlášený dočasný pobyt (v jednom případě trvalý) na území České republiky. Snahou bylo vybrat skupinu tak, aby byla rozmanitá věkem, pohlavím, důvodem příchodu do Česka, a tím aby byly výroky respondentů odlišné. Tento soubor považuje autorka za dostatečný.

Shodou okolností mohl být výzkumný vzorek doplněn čtyřčlennou skupinou z programu mladých imigrantů, kteří navštěvují kurz českého jazyka v SOZE. Lektorka po domluvě zorganizovala setkání se skupinou v čajovně.

2.1.5 Výzkumný postup

Prvním krokem výzkumného postupu je formulace hlavní výzkumné otázky. Tato otázka vychází z tématu diplomové práce, přičemž komplexní odpověď na ni má dát provedený výzkum. Ten má současně poskytnout podklady pro analýzu zadaného tématu a ukázat na všechny jeho klady, problémy, přínos a nedostatky.

Výzkumná otázka hlavní (téma)

„Jaký mají cizinci přístup (vztah) k jazykovému vzdělání v České republice?“

Prostřednictvím této otázky autorka zkoumala, zda migranti, žijící v České republice, mají nějakou motivaci zúčastnit se kurzů českého jazyka, jaké mají postoje k výuce češtiny jako cizího jazyka, ke zkoušce z češtiny jako jedné z podmínek trvalého pobytu, jak češtinu jako cizí jazyk vnímají a zda mají zájem naučit se ji lépe.

Otázky k rozhovorům

Výše uvedenou výzkumnou otázku autorka rozpracovala do souboru jednoduchých, avšak pevně strukturovaných podotázek speciálně sestavených pro interview s cizinci.

S ohledem na jazykové znalosti musely být otázky rozhovoru formulovány co nejsrozumitelněji. Při neporozumění tazatelka otázky opakovala nebo je položila jiným, často opisným způsobem o stejném smyslu, popřípadě je ještě vysvětlila. Podotázky k rozhovorům jsou uvedeny v příloze této práce na straně 92.

Velmi důležitý je první kontakt s respondentem, který navodí atmosféru a „otupí“ přirozenou obranu každého jednotlivce před očekávaným „nepříjemným zážitkem“, kterým pro něj může rozhovor být. Na začátek rozhovoru proto zařazujeme jednu nebo několik „příjemných“ otázek.

Odpovědi na všechny tyto otázky jsou nenahraditelné, protože kromě jiného vypovídají v originální transkripci záznamů z diktafonu, přepsaných autorkou, o mluvené jazykové úrovni jednotlivých respondentů a jako takové mají pro vlastní výzkum i pro diskuzi význam nad všechny komentáře. Kromě toho jsou často překvapivé, přičemž autorka nepochybuje o upřímnosti těchto výpovědí. Proto jsou uvedeny doslovně v příloze této práce. Ze souboru pevně strukturovaných otázek v hloubkovém rozhovoru nelze určit hlavní myšlenky, které respondenti ve svém výkladu sdělují, jelikož odpovídají povinně na všechny položené otázky (hlavní myšlenky lze vysledovat pouze u narativního rozhovoru, který není pevně strukturován a je volným vyprávěním). Z praktických důvodů a pro zachování možnosti hodnocení vytvořila autorka ze sady podotázek pět tematických shluků, které jsou dále analyzovány jako pevně strukturované podotázky hlavního tématu, položené každému respondentovi. Tato témata musí být z metodických důvodů dále uvedena.

1. Osobní charakteristiky, motivace příchodu a pobytu.
2. Vztah k češtině v minulosti.
3. Současný vztah k češtině.
4. Obtížnost češtiny a zkouška.
5. Jak dál v češtině.

Průběh rozhovorů

Postup interview si autorka nejprve otestovala na dvou studentech olomoucké univerzity. Poté kontaktovala CPIC a SOZE v Olomouci. Zjistila však, že CPIC bude otvírat kurzy českého jazyka až v březnu. Naopak SOZE mohlo vyhovět. Přesto se autorka rozhodla, že bude respondenty k rozhovorům hledat také individuálně pouličním průzkumem.

Kontaktovala další osoby, které jí pomohly se lépe orientovat a doporučily další respondenty. Může to připomínat klasickou metodu získávání respondentů technikou „sněhové koule“ – někteří autoři uvádějí „laviny“, která spočívá ve výběru jedinců, při němž předchozí respondent doporučí tazateli další členy výběru. Technika sněhové koule: *„Je to technika identifikace populace, a ne vytvoření reprezentativního vzorku. Je nenahraditelným nástrojem pro zkoumání jen dočasně existujících populací. Ideálně chceme dosáhnout teoretické nasycenosti vzorku, kdy už se noví jedinci neobjevují.“* (Disman, M., 1993, citován in Hendl, J., 2012).

Použije-li se tato metoda v uzavřené skupině, například v jedné třídě nebo v jedné škole, může být výběr málo objektivní, protože doporučení se zabývají stejnou činností jako doporučitelé a platí zde teorie M. Dismana (1993). Užije-li se však ve velmi diverzifikované skupině imigrantů z celého světa, kteří náhodou žijí v jednom městě, avšak jejich důvody pobytu a činnosti jsou zcela odlišné, plní účel téměř náhodného výběru a vzorek může být dostatečně reprezentativní.

Na začátku každého rozhovoru autorka zařadila náladovou neproblémovou otázku, týkající se České republiky (např. co se cizincům v České republice líbí, co mají v České republice rádi), aby se respondenti uvolnili a mohli se rozpovídat. Jednotlivé otázky byly zaměřeny obecně na češtinu jako cizí jazyk a byly seřazeny podle časové linie respondentova pobytu v ČR. Osobní otázky, které jsou v hodnocení rozhovorů na pozici jedna až tři, byly v praktickém rozhovoru položeny až na konci.

První rozhovory autorka uskutečnila koncem prosince 2013 a další koncem ledna a v první polovině února 2014 na různých místech v Olomouci – vysokoškolské koleje, místní kavárny a čajovny, nákupní střediska. Respondenty sama oslovovala, identifikovala se a požádala o rozhovor. Podrobně každému vysvětlila účel výzkumu a zdůraznila naprostou anonymitu. Zaručila také bezpečnost získaných dat.

V SOZE se nabízel jiný postup. Na základě domluvy doporučila lektorka češtiny SOZE setkání se skupinou mladých cizinců v čajovně. Tito respondenti jsou účastníky projektu SOZE „Mladí emigranti v tísní“, určeného pro mladé cizince do 25 let. Lektorka poskytla časový prostor, který umožnil skupinový rozhovor se čtyřmi cizinci. Využití tohoto projektu pro skupinový rozhovor bylo dobrým postupem pro fixaci zjištěných dat v rámci triangulace.

Přístup respondentů a jejich ochotu ke spolupráci hodnotí autorka pozitivně. Z vlastního pozorování a rozboru jednotlivých rozhovorů konstatuje, že ochotnější a komunikativnější byly ženy. Někteří respondenti špatně komunikovali, některým nebylo rozumět nebo neměli dostatečně dobré jazykové znalosti. Někteří respondenti odpovídali na otázky jednoslabičně ano/ne, nerozuměli otázce nebo nevěděli, co mají na otázky odpovědět, proto je autorka musela vyřadit. Jiní byli zase tak mnohomluvní, že se nedostali k jádru odpovědi bez drobné nápovědy.

I když cílem autorky bylo získat co nejvíce informací, snažila se zajistit, aby se každý dotazovaný cizinec cítil během rozhovoru dobře, klidně a bezpečně. Nesnažila se pouze o objektivizování sděleného, ale také o vzájemné pochopení souvislostí toho, co jí cizinci říkají a jaký vnitřní postoj zaujímají k daným tématům.

V závěru rozhovoru autorka nabídla respondentům možnost obrátit role tazatele a zpovídaného subjektu. Snad z důvodů pochyb o vlastním jazykovém aparátu respondentů nebo jejich drobného ostychu však žádný z nich této možnosti nevyužil.

2.2 ZAJIŠTĚNÍ AUTENTICITY, ETICKÉ ASPEKTY

Rozhovory probíhaly s ohledem na zachování soukromí vždy bez dalších osob. Autorka tyto rozhovory na základě výslovného ústního souhlasu zpovídaných osob nahrávala na diktafon s následnou autorizací záznamu druhou stranou. Cizinci, se kterými vedla rozhovory, jsou uvedeni křestním jménem, věkem, pohlavím, zemí původu a povoláním.

Všichni respondenti poskytli informovaný souhlas s anonymním užitím jejich odpovědí pro účely této diplomové práce, jehož podmínkou je ochrana osobních dat.

2.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH VÝKLAD

Jako podklad pro vyhodnocení získaných dat autorka použila doslovnou transkripci rozhovorů s hloubkovým proniknutím do textu. Získaná data doplnila plnými citacemi vzorků rozhovorů. Analýza získaných dat probíhala vlastně po celou dobu jejich získávání až po závěrečné vyhodnocení. Je orientovaná na proměnné. Na základě odpovědí na jednotlivé

otázky a s přihlédnutím k tomu, že autorka hodnotí cizince a zásadně ji zajímají odpovědi na otázky, k nimž má empiricky získané informace, může volit metody této analýzy v souladu s názorem J. Hendla (2005): „*Postupy nemají vědecký charakter ve smyslu přírodovědy, nejsou mechanistické. Kvalitativní analýza je intelektuálním řemeslem.*“

Odpovědi na podrobné podotázky je možné kvantifikovat, avšak jejich počet a vzájemné vazby neposkytují dostatečně rozsáhlé množství dat, potřebných ke složitým aplikacím faktorové analýzy a testování hypotéz a jejich kombinací.

Z ryze praktických důvodů a zjednodušení analýzy autorka vytvořila ze souboru dvaadvaceti podotázek pět zásadních témat, která dále analyzuje a interpretuje.

2.3.1 Charakteristika zkoumaných osob a skupiny

Již od prvního kontaktu a potom v průběhu individuálních strukturovaných rozhovorů autorka (tazatelka) pozorovala respondenty. S pomocí úvodní navozující otázky, strukturovaných otázek č. 1, 2 a 3 a celkového vlastního dojmu si vytvořila charakteristiku každého respondenta pro jeho zafixování jako prvního bodu v systému triangulace podle N. K. Denzina (1989, cit. in Hendl, J., 2012): A. pozorování – B. individuální hloubkový strukturovaný rozhovor – C. skupinový strukturovaný rozhovor.

Individuální respondenti i členové skupiny se mezi sebou velmi liší, všichni však pocházejí ze třetích zemí. Do výzkumu autorka zařadila celkem 6 žen a 8 mužů, z toho 4 ženy a 6 mužů pro individuální hloubkové strukturované rozhovory a 2 ženy a 2 muže pro skupinový strukturovaný rozhovor. 2 ženy jsou vdané a 3 muži jsou ženatí, manželky a manželé jsou čeští státní příslušníci.

Věkové a profesní složení výběru je široké – od 20 do 47 let, s převahou mladých lidí do 30 let (10 osob) a do 25 let (6 osob). Povinnou jazykovou zkoušku z českého jazyka na úrovni A1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR) s certifikátem mají pouze 2 osoby, které studují na Univerzitě Palackého v Olomouci, asi 5 jich se zkouškou v nejbližší budoucnosti počítá, aby mohli požádat o trvalý pobyt a získali výhody s tím spojené. Další muž je také student UP. 2 osoby jsou v procesu navazujícího vysokoškolského vzdělávání – doktorandi UP, 2 osoby učí v Česku angličtinu jako učitelé, 3 osoby pracují na vlastní živnostenský list (čajovny, úklidové práce). 3 osoby pracují námezdně, 1 muž nemá zaměstnání.

Z hlediska národnostního se podařilo získat individuální respondenty doslova z celého světa. 4 respondenti jsou Slované (3 z Ruska, 1 z Ukrajiny), 3 z arabských zemí (Egypt,

Maroko, Sýrie), po jednom z Iránu, Malajsie a USA. Skupinová respondentů byli 4, a to dva z Moldávie (Rusové nebo Rumuni), jedna z Dagestánu (národnost nezjištěna) a jeden z Řecka.

Odpovědi na úvodní společenskou otázku jsou v podstatě shodné, jejich úroveň (stručná nebo rozvinutá) se odvíjí od stupně znalosti češtiny. Všem se v Česku velmi líbí. Obdivují architekturu, kulturu a umění. Většinou se jim také líbí relativně klidný život, systém a pořádek. Obdivují fungující veřejné služby, veřejnou hromadnou dopravu a její existující jízdní řády (to zejména respondenti z arabských zemí), nízkou cenovou úroveň, atd.

Hned od prvního setkání autorku zaujalo, že 8 respondentů bylo velmi komunikativních, výrazně extrovertních, se snahou pomoci a co nejlépe vyjádřit svůj názor. Tyto vlastnosti měli nejen Slované, ale i poměrně dobře česky mluvící Arabové a Američan. Naopak jako málomluvní introverti se projeví respondent z Malajsie (student medicíny, 5 let v Česku), který zde věnoval čas pouze nejnужnější lékařské češtině pro dorozumění se s pacienty na fakultní praxi, a respondent z Egypta (6 let v Česku, který se živí jako majitel čajovny), ale to souviselo spíše se slabou znalostí češtiny, než s jejich uzavřenou povahou. Překvapil doktorand ze Sýrie, který si zaplatil z vlastních prostředků intenzivní kurz češtiny na Univerzitě Palackého, aby mohl doktorandské studium absolvovat v češtině a tudíž zdarma. Po sedmnácti měsících pobytu mluvil snad nejlépe ze všech česky, ačkoliv oficiální zkoušku neabsolvoval – kamarádi ho prý strašili povinností naučit se ke zkoušce reálii, historii a kulturu, a na to si netroufal (my víme, že měli špatné informace, tyto požadavky zahrnuje až zkouška pro udělení občanství). Zajímavý byl také respondent z Maroka, který po jedenácti letech kontaktu s češtinou, z toho devět let v ČR, uměl velmi dobře mluvit. Aplikoval však typickou arabskou „květnatost“ mluveného slova – dokázal toho k jedné věci říci půl tiskové strany, aniž by se dotkl jádra otázky.

Ve skupince byli tři noví imigranti, kteří přijeli do Česka „za lepším“ – v češtině byli začátečníci, a jedna imigrantka, která je v Česku vdaná již 5 let a poměrně dobře mluvila česky.

2.3.2 Analýza rozhovorů s individuálními respondenty

Analýza základních témat, vytvořených z původních podrobných podotázek individuálních hloubkových strukturovaných rozhovorů, je použitelná jako druhý vrchol v pomyslné triangulaci studovaného tématu. Odpovědi jednotlivých respondentů autorka standardizovala, přeložila do spisovné češtiny a dále interpretovala.

Osobní charakteristiky, motivace příchodu a pobytu.

Respondenti jsou různého stáří, od dvacetiletého mladíka až po sedmačtyřicetiletého muže. Jedna žena a dva muži jsou studenti různých oborů na Univerzitě Palackého v Olomouci, jedna žena navštěvuje postgraduální doktorandské studium na jednom z humanitních oborů v ruštině a jeden muž studuje v postgraduálním studiu stomatologie na lékařské fakultě téže univerzity v češtině. Jedna žena a jeden muž jsou učitelé angličtiny, dva muži se živí jako drobní podnikatelé – provozují v Olomouci čajovny a jakž takž se drží nad vodou. Jedna žena, která ve své domovině absolvovala vysokou školu, pracuje jako dělnice – brigádnice již v několikátém zaměstnání. Tato jediná respondentka je ekonomickou migrantkou, která přišla pracovat do Česka na výzvu své matky, která zde pracuje již léta.

Délka pobytu respondentů v Česku je od jednoho roku (intenzivní doktorand v češtině, protože studuje zdarma – v angličtině by musel studia platit) až do dvaadvaceti let – naturalizovaný Američan s českou rodinou a českým občanstvím, získaným podle starší legislativy. Tento muž žije s rodinou v Rožnově pod Radhoštěm.

Zajímáme-li se o motivy pobytu respondentů v Česku, následují na tuto jednoduchou otázku také upřímné a jednoduché odpovědi. Jako důvod převažuje studium – pět respondentů, druhým důvodem je následování manžela či manželky – čtyři respondenti. Jako důvod uvádí zlepšení pracovních možností jedna respondentka, která doma absolvovala vysokou školu, ale nenašla uplatnění v oboru. V Česku má živnostenský list na méně kvalifikovanou práci a podle názoru autorky je účastnicí švarc-systému. Zdravotní a sociální pojištění si platí, protože si ve své situaci nemůže dovolit být středem pozornosti úřadů.

Pokud jde o druh pobytu, jsou odpovědi na tuto otázku velmi racionální, dokonce více, než by kdokoliv čekal. Je vidět, že se v převážné míře jedná o výběr odpovědných lidí, kteří kriticky a bez přehnaných nadějí zkoumají své šance. Všichni dotazovaní kromě jednoho mají různé formy dočasného pobytu. Pro trvalý pobyt je rozhodnuto sedm až osm respondentů, někteří z nich po splnění dalších podmínek, většinou souvisejících s ekonomickou situací v Česku a jejich dalšími nadějemi na dobré pracovní zařazení. Jeden respondent se určitě chce po dostudování lékařské fakulty vrátit domů, protože v jeho zemi bude váženým člověkem s velmi nadstandardním příjmem. Jedna respondentka chce po ukončení doktorandského studia nějaký čas pracovat v Česku jako tlumočnice a po návratu domů využít této praxe ke zlepšení životopisu.

Vztah k češtině v minulosti

Tento myšlenkový proud – skupinu otázek hloubkového strukturovaného rozhovoru – lze popsat z hlediska respondentů jako „minulost“ jejich vztahu k českému jazyku, počáteční fázi seznamování se s jazykem a prostředím, ve kterém stráví léta. Pouze dva individuální respondenti měli krátkodobý kontakt s češtinou formou nekoordinovaného pokusu o samostudium před svým odjezdem z domova, třetího pasivně kontaktovala čeština pouze odposlechy kolem se pohybujících lidí – českých turistů. Povědomí o několika slovech nebo konverzačních frázích z konverzační příručky, kde slova jsou prakticky rovna obrázku, jen potvrzují pravidlo. Většina respondentů neměla před příjezdem do Česka žádný kontakt ani zkušenosti s českým jazykem. Oficiální, třeba přípravný, jazykový kurz žádný z respondentů neabsolvoval.

Nikdo tedy neuměl česky, ani ve svém okolí doma neměl žádnou česky hovořící diasporu. Po týdnu pobytu v Česku žádný z respondentů téměř nic spontánně neuměl ani nerozuměl lidem v novém prostředí. Situaci řešili, jak se dalo. Nejčastějším způsobem bylo vyhledávání společníků jazykové skupiny ze země původu nebo blízké, případně se věci běžného života řešily přes třetí jazyk – angličtinu, ruštinu. To nemohlo výuce češtiny nijak pomoci. Ale to je přirozené chování člověka, dostane-li se do prostředí, které je pro něj jazykově nové.

Současný vztah k češtině

Z odpovědí respondentů vyplývá, že tato etapa, kterou bychom nazvali „přítomností“ jejich vztahu k českému jazyku, je alfou a omegou celého jejich pobytu v Česku, učení se češtině jako základnímu předpokladu integrace do majoritní společnosti, a působí nemalé problémy. Motivace ke studiu češtiny jsou převážně věcné a všechny mají reálný podklad. Někdy jsou důvody studijní, někdy morální, někdy ekonomické. Ale ve dvou případech, kdy jeden cizinec se v Česku oženil a žije zde a druhý sem přijel oženit se a také zde žije (Američan, Maročan), udivují důvody pro studium češtiny svou nádhernou filozofií a morální a kulturní vyspělostí respondentů – podle jejich názoru je jazyk klíčem k zemi a národu, oni chtějí být součástí národa a jeho kultury.

Největší roli zde hrají jednak důvody rozhodnutí přijet do Česka, jednak podrobné informace o možnostech zapojení se do české společnosti tím nej přirozenějším způsobem – porozumět novému prostředí. Nezbytný je pro začátek alespoň relativní dostatek financí.

Někteří respondenti, zejména ti, kteří přijeli za jiným účelem, než je studium či sloučení rodin, deklarují jako zcela nedostatečné oficiální zdroje informací. Ti, kteří přijeli za účelem studia, získávají informace ve svých školách. Těm, kteří přijeli z důvodu spojování rodin, pomáhají získat nezbytné a další informace čeští rodinní příslušníci. Ekonomickým migrantům, či azylantům, kteří nevyužívají Správy uprchlických zařízení, nepomůže údajně nikdo a k potřebným informacím se nedostanou...

Autorka však upozorňuje, že respondenti, kteří si stěžovali na nedostatek a nedosažitelnost informací, přišli do Česka poměrně dávno a popisovali tudíž tehdejší situaci (2006-2008). V současné době jsou na místech prvního kontaktu – na pracovištích cizinecké policie – cizincům k dispozici základní informace v tištěné podobě („brožury“) v různých jazykových mutacích. Účelem těchto „brožur“ je poskytnout ucelený přehled základních informací o České republice a napomoci ke snazší orientaci v běžných životních situacích, s nimiž se cizinci ze třetích zemí setkávají v rámci procesu integrace do české společnosti. Součástí těchto publikací je rovněž seznam Center na podporu integrace cizinců a vybraných nestátních neziskových organizací působících na poli integrace cizinců.

Další podrobnější informace lze získat na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky www.mvcr.cz, v sekci „Informace pro cizince“ (taktéž v různých jazykových mutacích).

Výukový systém českého jazyka pro cizince, který je k dispozici, vyvolává dojem, že je skvěle propracovaný a že splňuje cizincům vše, co potřebují. Proto působí tristně zjištění, že ze všech deseti individuálních respondentů jenom dva absolvovali oficiální zkoušku s certifikátem. Respondenti však odpovídají i na tuto otázku. Kromě těchto dvou současný systém nevyhovuje nikomu z ostatních respondentů nebo oni nevyhovují systému. Jednak je deklarován nesoulad mezi úrovní výuky, skutečnými znalostmi a ovládáním jazyka slovem i písmem, a to dokonce podle národnosti imigranta. Bez významu nejsou ani rozvrhy výuky českého jazyka v různých organizacích a jazykových školách, které trápí imigranty, zejména ty ekonomické. Bezplatné kurzy bývají různými NNO organizovány převážně v pracovní době, kdy jsou imigranti v zaměstnání, a i při směnném provozu mají velké absence, které nikdy nedoženou. Proto nebývají ke zkoušce ani připuštěni nebo nezvládnou písemnou či mluvenou část zkoušky. Jazykové školy, které mají i večerní výuku, zase nejsou bezplatné, a na to imigranti většinou nemají dostatek prostředků. Menší část respondentů by přesto obětovala vlastní peníze za jazykové kurzy, aby si zajistili podmínky pro další bezplatné studium, trvalý pobyt nebo jinou možnost participace na životě v Česku. Naopak pro polovinu

imigrantů nejsou ani výhody získání trvalého pobytu dostatečně motivující, aby si hradili jazykové kurzy sami z vlastních prostředků a absolvovali zkoušku z českého jazyka pro úroveň A1 stupnice SERR.

Nestudující imigranti musí počítat s tím, že si v závislé pracovní činnosti platí zdravotní a sociální pojištění, v nezávislé pracovní činnosti pak platí jako osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ).

Respondenti jsou zcela v obraze, pokud jde o výhody spojené s trvalým pobytem. Kromě jednoho, který se chce po studiu vrátit domů, a druhého, který již má české občanství, si jednoznačně uvědomují výhodu současně platné legislativy. Osm z deseti prohlašuje, že by stáli o trvalý pobyt.

Obtížnost češtiny a zkouška

Tato část úvah respondentů je středobodem celého výzkumu, který autorka uskutečnila, protože objasňuje nejlépe jejich vztahy k českému jazyku. Je škoda, že kromě dvou z nich se nikdo jiný nedostal ke zkoušce z češtiny na úrovni A1, která by umožnila žádat o trvalý pobyt. Někteří o tom podle svých slov uvažují, ale uvědomují si, že jak jde život, bude to pro ně čím dál obtížnější. Dokud jim však „nehoří“, odkládají zkoušku a raději nějak flikují prodlužování povolení k pobytu. Zatím si zřejmě nepřipouštějí, že veškeré odklady jsou „rodiči“ neúspěchu.

Všichni respondenti dávají za pravdu odborným lingvistům, kteří považují český jazyk za jeden z celosvětově nejobtížnějších jeho stavbou a logikou. Kdo pochází z jazykové oblasti, kde neexistuje skloňování nebo jsou pády pouze předložkové či žádné, většinou nemůže skloňování pochopit. Rody podstatných jmen a vazba jejich pádových tvarů na slovesa, slovesné vidy, třídy sloves a kondicionály po odstranění přechodníků z češtiny (různé minulé časy v germánských jazycích zůstaly) jsou často nepochopitelné i pro Čecha, který se to učí poslechem celý život a exaktně deset let ve škole.

Z výzkumu také vyplývá, že je velmi málo toho, co se cizinci naučili z češtiny snadno. U většiny z nich existuje velký rozdíl mezi jazykem mluveným a psaným. Jedni se docela dobře domluví, ale dělají spoustu chyb v písemném projevu. Druzí docela správně píší, zejména mají-li na to dost času, ale jejich praktická mluva není příliš na úrovni právě z důvodů, které jsou popsány výše. Velkou roli také hraje paměť a s ní související zafixování slovní zásoby. Zazněl i opačný názor respondentky, která vyučuje angličtinu. Případá jí

příjemné, že se všechno píše stejně, jak se čte – angličtina má asi osmdesát pravidel pro rozdílnost psaní a čtení určitých hlásek nebo skupin hlásek, takže je jednodušší se každé slovo raději v obou formách naučit. Autorka se setkala i s nestandardními metodami učení se češtině – pády na matematickém principu, psaní i a y nazpaměť, atd.

Většina respondentů tedy přiznává studiu češtiny velkou náročnost a svoji podstatnou nedostatečnost. Výjimkou jsou dva z nich, kteří k věci zaujali jiný, kladný přístup. Shodou okolností jsou to stejní respondenti (Američan, Maročan), kteří tak zajímavě zdůvodňovali motivaci naučit se česky.

Jak dál v češtině

Poslední velké téma individuálních strukturovaných rozhovorů lze nazvat „budoucnost“ ve vztahu respondentů k češtině. Z výše uvedených upřímných odpovědí autorka (tazatelka) nabyla dojmu, že respondenti po dosažení určité úrovně znalosti českého jazyka se již moc dalšímu studiu češtiny nevěnují. Někteří mluví překvapivě dobře, jiní se jakž takž domluví. Doktorand stomatochirurgie a student medicíny absolvují celé studium v češtině – je tak pro ně bezplatné. Stomatochirurg si sám platil půlroční intenzivní kurz češtiny a hodlá získat certifikát. Medik se naopak učil pouze české lékařské minimum, aby se trochu domluvil s pacienty na klinikách při povinné praxi. Tento respondent o certifikát neusiluje, hodlá se vrátit do země původu (Malajsie). Ve většině případů však dotazovaní nechali češtinu jako jakousi „dobrovolnou“ činnost – někdy si chci udělat certifikát a požádat o trvalý pobyt, ale teď ještě nemám moc času, ani se na to necítím, musím se v češtině ještě samostudiem a stykem s českým prostředím zdokonalit. Ze zkušenosti však víme, že netlačí-li člověka konkrétní úkoly, termíny, nebezpečí z prodlení – nic ho nedonutí, aby na sobě pracoval. Podle názoru autorky spíš počítají se „zázrakem“ nebo se změnou legislativy, která jim umožní si trvalý pobyt „vysedět“.

Na základě varování a názoru pedagogů, že povinnost jazykové zkoušky jako jedné z podmínek trvalého pobytu může být důvodem pro korupční jednání, chtěla autorka znát názor respondentů i na tuto problematiku. Varování se nedávno potvrdilo – bylo zatčeno 15 osob, které se takové korupce dopustily a certifikát si „koupili“. Respondenti se shodli na tom, že z jejich praktického hlediska není tento systém nijak využitelný, protože opravdová znalost češtiny je podmínkou jejich dalšího působení v Česku (studium, závislá pracovní činnost, styk s českou veřejností ve vlastní provozovně). Proto je pro ně prvotní zájem češtině se naučit, až

teprve potom přichází na řadu případné využití certifikátu pro žádost o trvalý pobyt. Priority jsou však opačné u diaspor cizinců (etnických menšin), žijících skupinově ve vlastních ghettech (např. tržnice SAPA v Praze, centrum Olomoucká v Brně apod.), a u struktur, působících v nelegální nebo kriminální činnosti. Tito imigranti potřebují především trvalý pobyt, avšak znalost českého jazyka má pro ně zcela zanedbatelný význam, do českého prostředí se neintegrují.

2.3.3 Analýza skupinového rozhovoru

V průběhu hledání objektu pro třetí vrchol pomyslné triangulace výzkumu – skupinový rozhovor – narazila autorka na lektorku SOZE, která ji seznámila s projektem, jež tato organizace uvedla do života – „Mladí migranti v tísní“. Projekt je určen pro migranty do 25 let, a jak se ukázalo, vesměs se jedná o ekonomické imigranty, kteří mají cíl najít pro sebe lepší budoucnost. S pomocí lektorky autorka vybrala skupinku čtyř respondentů, se kterými se setkala v čákovně ke skupinovému strukturovanému rozhovoru. Lektorka SOZE pomáhala autorce interpretovat otázky respondentům. Pokud přesně nevěděli, o co jde, domlouvali se rusky (hoch a dívka byli z Moldávie, jedna žena z Dagestánu) nebo anglicky – cizinec z Řecka přijel do Česka za dívkou, s níž se seznámil během její dovolené v Řecku a při návštěvě usoudil, že by to v Česku „chvilí“ zkusil. Jeho dívka byla naopak pro pobyt v Řecku, ale to je mimo tento výzkum. Žena z Dagestánu se liší od ostatních délkou pobytu, motivací a znalostmi češtiny, proto ji pojmenujeme (Alia), abychom mohli komentovat její často odlišné názory.

Na úvodní společenskou otázku odpovídali vesměs kladně. Líbilo se jim „všechno“, zdůraznili architekturu (jako v pohádce), veřejný pořádek, sních. Řek nezapomněl na hezké holky, Moldavanka připomněla dobrý výdělek.

Osobní charakteristika, motivace pobytu

Všichni respondenti jsou ve věku 23 až 25 let. Jeden (osvětlovač v divadle) je bez práce, druhý pracuje v technických službách v Olomouci a příležitostně prodává pouliční občerstvení – kebab. Respondentky pracují na pozicích pod svoji kvalifikaci – vystudovaná psycholožka se živí jako pokojská, ekonomka a účetní pracuje jako recepční firmy.

Tři z nich jsou noví imigranti, kteří jsou v Česku od 4 měsíců do 11 měsíců, Alia 5 let. Dva respondenti se netají ekonomickými důvody, jeden ho skrývá (chce se podívat, jak to vypadá jinde), Alia přijela za manželem.

Všichni mají výrazný zájem udělat všechno pro to, aby splnili podmínky pro žádost o trvalý pobyt na území Česka.

Vztah k češtině v minulosti a v současnosti, zkouška a budoucnost

Z nových imigrantů slyšel češtinu pouze respondent z Řecka, a to od českých turistů. Po týdnu pobytu v Česku znali všichni pouze pár zdvořilostních frází. S češtinou se setkali až v kurzu SOZE – jsou úplní začátečníci, kurz je pro ně první. Alia se setkala v domě, kde po příjezdu před léty bydlela, s paní, s níž začala komunikovat. Tato paní jí řekla o SOZE. Absolvovala několik kurzů a dostala se až na úroveň B1.

Noví imigranti jsou motivováni potřebou naučit se pro začátek aspoň částečně česky, aby mohli žít v českém prostředí. Alia tady chce žít, pracovat a dobře mluvit. Všichni mají zájem o trvalý pobyt v Česku, jakmile budou mít certifikát. Nemohli by však investovat vlastní prostředky do výuky jazyka.

Nikdo ze skupiny nemá zkušenost se zkouškou z českého jazyka. Alia bude dělat zkoušku co nejdříve v jazykové škole v Přerově. Na náročnost češtiny nemají noví imigranti zatím žádný názor, učí se příliš krátce. Alia si myslí, že studium češtiny je mimořádně náročné. Všichni noví imigranti mají problémy především s výslovností některých hlásek (ř), s pády, slovesy. Když mluví Čech rychleji, kromě Alii nerozumí nikdo skoro ničemu. Trochu snadnější jsou pro nové imigranty číslovky, Alia poměrně snadno čte česky – považuje české čtení za snadnější než anglické, protože všechno se čte tak, jak se to píše.

Pokud jde o zlepšování se v češtině, prohlašují všichni, že je užitečné sledovat českou TV, české filmy a snažit se mluvit s lidmi v běžném životě, ve svém okolí. Alia zařazuje také čtení českých knih, ráda čte pohádky.

Problematika korupce v souvislosti se zkouškami z češtiny se všem imigrantům obtížně vysvětlovala. Když pochopili, odmítli kupování zkoušky, i kdyby na to měli. Potřebují skutečně znát jazyk pro další život v Česku.

3 DISKUZE

Z realizovaného výzkumu je patrné, že si migranti v naprosté většině uvědomují význam a důležitost znalosti češtiny jako podmínky (nezávislého = obejít se ve všech situacích bez cizí pomoci) pobytu v Česku a realizované nebo plánované integrace tím spíše. Tuto skutečnost však žádná legislativa neupravuje, znalost češtiny není od cizinců, kteří zde žijí pod jakoukoliv záminkou v kterémkoliv režimu dočasného pobytu, vyžadována.

Cizinci ze zemí EU mají pobyt libovolný. Specialisté s modrou kartou nejsou z češtiny zkoušeni. Zkouška z češtiny, která však v žádném případě nezaručuje její znalost, je zásadně povinná jako jedna z podmínek žádosti o trvalý pobyt pouze pro cizince – migranty ze třetích zemí. Pro porovnání úrovně požadovaných znalostí různých cizích jazyků vznikl tzv. referenční rámec, který má šest úrovní a stanoví, co obecně musí cizinec v jednotlivých úrovních zvládat. Pro povolení k trvalému pobytu to je v Česku zvládnutí češtiny na úrovni A1.

Od cizince je při zkoušce na úrovni A1 požadováno:

- vytvořit jednoduché věty o známých lidech a místech,
- dokázat jednoduchým způsobem popsat sám sebe, svou práci a místo, kde žije,
- vyjadřovat se o běžných každodenních činnostech,
- komunikovat jednoduchým způsobem v běžných každodenních situacích,
- zvládnout krátkou společenskou konverzaci,
- umět klást jednoduché otázky na běžná hovorová témata,
- umět odpovídat na jednoduché dotazy.

V současné době existuje snad již více než třicátá verze písemných zkušebních testů. Tyto testy jsou stále složitější. V souladu s T. Sakovou (2009) dva účastníci výzkumu potvrdili, že sice zkoušku na úrovni A1 zvládli, ale získané znalosti jim nestačily pro komunikaci na úřadech, což je jedním z požadavků integračních opatření a samostatného života v Česku.

Většina respondentů také potvrdila poznatky R. Ošmery (2009), který již v uvedeném roce – od 1. 1. 2009 byla ustanovena zkouška jako povinná pro získání trvalého pobytu – konstatoval, že čeština je považována za jeden z nejtěžších evropských i světových jazyků. I její komplikovanost by však umožnila sestavení testu na skutečné úrovni A1, ovšem test A1,

který mu předložili, byl cca o dvě úrovně složitější a má spíše sloužit k testování intelektuální úrovně než základů jazyka. Respondenti výzkumu, kteří test zkoušeli, ale nesplnili, také uvedli, že mnohým otázkám či doplňování nerozuměli, i když mluvili docela dobře česky.

Profesor W. Martyniuk (2011) z Jagiellonské univerzity v Krakově posuzoval verze testu č. 23-27. Tázal se přitom mimo jiné na účel a účinek testu. Proč prý je dobré/nutné/užitečné zavést zkoušku z češtiny pro žadatele o trvalý pobyt? Na tuto otázku formuloval jen dvě odpovědi: buď má model uchazeči pomáhat, nebo je (něčeho) nutnou podmínkou. Téměř všichni respondenti potvrdili, že jim zkouška nebo „podmínka vykonat zkoušku“ nepomáhá, ale spíše ze strachu se nenechávají zkoušet, protože další zkoušku by museli platit a naopak by na sebe zbytečně upozorňovali. Se svojí mluvenou češtinou se jakž takž vyrovnávají a domluví s okolím. Podle W. Martyniuka je tedy účinek zkoušky restriktivní.

Respondenti mimo záznam, kteří nebyli studenti nebo manželé českých občanů, také sdělovali, že prodlužování dočasného pobytu je pro ně velká komplikace. Zprostředkovatelé a úředníci (kteří mají v rukou prodloužení pobytových víz o 6-24 měsíců) jsou jejich „černou mûrou“.

Názor respondentů je také v souladu s dalším názorem W. Martyniuka, že úroveň A1 je dobrá pro přípravu na turistiku nebo krátký pobyt v cizí zemi a není zaměřena na cílovou skupinu žadatelů o trvalý pobyt. Ti by měli prokázat:

- dovednost dělat testy jakéhokoliv druhu,
- dovednost rychle se orientovat a usuzovat,
- zvládat stresové situace,
- gramotnost obecně – i ti, kdo umí mluvit česky docela plynule, nemusí uspět v písemné části nebo naopak, a tím u celé zkoušky (a co negramotní uchazeči?),
- počítačovou gramotnost,
- „herecké“ dovednosti,
- vykládat obrázky,
- reagovat schematicky/standardně,
- schopnost psát e-maily,
- řešit umělé, schematické a irelevantní situace.

Všichni respondenti bez rozdílu potvrdili menší či větší problémy s mluvením, avšak větší s psaním v češtině. Autorka si neumí představit jejich zatížení výše uvedenými požadavky, které jsou přirozeným důsledkem integrace do většinové společnosti.

Klíčovým ukazatelem, který prolíná celým výzkumem, je sebehodnocení respondentů ve vztahu k češtině. To je zcela v souladu s názorem P. Klvačové (2006), podle níž se dá jazyková kompetence relativně snadno posoudit, ale nemůžeme změřit subjektivní posouzení jazykových dovedností migrantů ve vztahu k vlastnímu procesu začleňování se do nové společnosti. Rozhovory o vlastních znalostech češtiny (sebehodnocení), o motivacích se učit česky, srovnání se situací jiných cizinců nebo zmínky o možných omezeních jazykové integrace se spolupodílejí na konstruování konzistentního (tvorbě smysluplně návazného), a tudíž i přesvědčivého, příběhu integrace.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že jazyková zkouška a integrace jsou dvě zcela odlišné věci.

ZÁVĚR

Imigranty v České republice můžeme rozlišovat podle celé řady kritérií, např. podle zemí, ze kterých pocházejí, podle pohlaví, věku, podle účelu příchodu a druhu pobytu. Je také řada důvodů proč se cizinci do České republiky rozhodli přijít, např. studium, spojování rodin, ekonomické důvody, politické a bezpečnostní důvody (doma jim jde prostě o život) a mnohé další, včetně důvodů nekalých. Většina z nich přichází do naší země, ačkoliv neznají jazyk, nemají o Česku žádné představy, jenom snad někde slyšeli, možná viděli pár fotografií, zpráv v tisku nebo TV, z čehož usoudili, že je tady lépe než u nich. V jejich představách stačí, že je v zemi, kam se rozhodli odejít nebo utéci, bezpečněji než doma, nikdo je nechce zabít, je tam dost jídla a snad se podaří získat i střechu nad hlavou. Určitě vědí od předchůdců nebo tuší, že imigrační zákony jsou mimořádně přísné, že se nestanou sociálními hosty jako ve Velké Británii nebo v Kanadě, ale budou se muset živit převážně vlastní prací. Přesto si se „zákony a dalšími maličkostmi“ příliš starosti nedělají.

Snahou přijímající země by mělo být co nejvíce příchozí zapojit do hospodářského, kulturního a snad i politického života. O tomto zapojení neboli integraci mohou mít občané Česka nejrozumnější představy. Objektivně nejlepší se může zdát slavná česká „zlatá střední cesta“ – ani málo, ani moc. V každém případě však v procesu smysluplné integrace cizinců hraje klíčovou roli znalost jazyka země, do které přicházejí, znalost češtiny. Cizinci by měli dodržovat a respektovat řadu zákonů, předpisů, nařízení, kulturních tradic a zvyklostí, které v jejich zemích nejsou obvyklé. Musí umět jednat s lidmi na úradech, v zaměstnání, ve školách, na ulici, aby se dokázali orientovat v neznámém prostředí a přizpůsobit se jeho občanskému životu. V mnoha případech jsou však cizinci odkázáni kvůli neznalosti jazyka na pomoc jiných lidí, což bývá pro ně obtížné a někdy i nepříjemné. V řadě případů se projevuje neochota až xenofobie některých Čechů ve vztahu k cizincům.

Situace cizinců jako následek jejich volby Česka cílovou zemí imigrace není jednoduchá a jejich integrace, nikoliv asimilace, je nezbytná. Česká společnost má však vůči nim částečně uzavřený postoj a předsudky. Z hlediska globalizujícího se světa si musíme zvyknout na to, že prolínání civilizací je normální. Obě strany pro to musí odvést svůj díl: občané Česka se musí naučit tolerovat imigranty ve společnosti i v těsném sousedství, imigranti zase akceptovat právní normy, řád, kulturu a způsob života v České republice.

„Lidé pocházející z nejrůznějších zemí světa se stále více stávají běžnou součástí života větších i menších měst České republiky a tak jejich počet na území ČR trvale narůstá“ (Trbola, R., Rákoczyová, M., 2009, s 16).

Jednou z podstatných podmínek integrace je praktická samostatnost cizinců v Česku. Hlavními požadavky této samostatnosti je jazyková a ekonomická soběstačnost. Ke zjištění vztahu imigrantů k českému jazyku provedla autorka této práce cílený odborný výzkum z oblasti andragogiky – stav výuky češtiny dospělých imigrantů ze třetích zemí a jejich vztah k češtině jako takové v Olomouckém kraji České republiky.

Cílem výzkumu, v němž autorka hledala odpověď na hlavní výzkumnou otázku

„Jaký mají cizinci přístup (vztah) k jazykovému vzdělávání v České republice“

bylo zjištění motivace cizinců ke studiu češtiny, pohled cizinců na výuku a kurzy českého jazyka, zkušenosti s absolvováním zkoušky, vnímání češtiny jako cizího jazyka, důležitost češtiny pro cizince a subjektivní pocity znalosti češtiny.

Analýza základních pěti témat, která vznikla syntézou původních dvaadvaceti podotázek z deseti individuálních hloubkových strukturovaných rozhovorů, jednoho skupinového strukturovaného rozhovoru a pozorování autorce umožnila výsledky zevšeobecnit a zformulovat na závěr několik poznatků:

1. Imigranti, přicházející do Česka, jsou v časném produktivním věku. Důvody příchodu jsou nejčastěji studijní či ekonomické, časté je spojování rodin. Převážná většina z nich – cca 85 % – hodlá v Česku získat trvalý pobyt.
2. Žádný imigrant nemá před příjezdem do Česka zkušenosti s češtinou. V nové zemi se zpočátku orientují prostřednictvím dřívějších imigrantů stejné původní jazykové skupiny nebo rusky či anglicky. Imigranti, kteří jsou v Česku déle (6 let), deklarují špatný přístup k informacím po příjezdu. Tento nedostatek úspěšně řeší jednotlivé zapojené rezorty včetně cizinecké policie.
3. Motivace ke studiu češtiny je u všech imigrantů věcná, všichni považují češtinu s ohledem na svou budoucnost za nezbytnou. Výukový systém však podle nich není tak propracován, jak se na první pohled zdá. Kurzy v jazykových školách jsou jednak placené, jednak probíhají v době, kdy jsou imigranti ve škole či

v zaměstnání. Ve večerních hodinách, kdy mají čas, bezplatné kurzy většinou neprobíhají.

4. Češtinu považuje většina imigrantů za velmi obtížnou, zejména pokud jde o gramatiku, která je ve srovnání s většinou jazyků ve světě nesmírně komplikovaná. Většinou sami hodnotí své znalosti jako nedostatečné pro úspěšné vykonání písemné nebo ústní části jazykové zkoušky.
5. Povinnou zkoušku na úrovni A1 k získání certifikátu pro trvalý pobyt si většina imigrantů nespojuje s integrací, berou to jako nařízenou povinnost. Z toho důvodu je zkouška z češtiny pro ně jakoby vzdáleným problémem, nežijí jí a mají k ní ambivalentní vztah. Jiným zase chybí bezplatná výuka češtiny na vyšší úrovni (B1).
6. Většina imigrantů zatím omezuje svoji znalost češtiny na nezbytný základ a jsou přesvědčeni, že „někdy“ zkoušku podstoupí. Po dosažení určité úrovně znalosti češtiny, která jim stačí na komunikaci s okolím, se dalšímu studiu většinou nevěnují, i když deklarují úmysl. Někteří hovoří česky překvapivě dobře, ale písmem na stejné úrovni nevládnou.

V Olomouckém kraji je řada jazykových škol a integračních center, které zajišťují výuku češtiny pro cizince. Kvalita kurzů na jazykových školách a integračních centrech se liší, neboť školy a centra je organizují v rámci svých možností např. podle úrovně a počtu zájemců. Něktěm respondentům chybí bezplatné pokračovací kurzy alespoň na úroveň B1. Dalším problémem je, že kurzy českého jazyka probíhají ve větších městech, takže cizinci by museli kvůli výuce přejíždět. Klasické kurzy včetně bezplatných probíhají jednou týdně po dobu 90 minut, což je pro efektivní výuku cizího jazyka zcela nedostatečné.

Záleží na každém jednotlivém cizinci, kolik financí a času je schopen a ochoten investovat do vzdělání nebo do řetězcích se dočasných pobytů. Vždy je třeba porovnat náklady, které přináší prodlužování pobytových víz, s náklady na placený jazykový kurz (poměr cena/užitek je obecně platný nejen v ekonomice) nebo opakovanou zkoušku, umožňující získat certifikát, na jehož základě lze požádat o trvalý pobyt. Integraci do české společnosti však certifikát, a dokonce ani trvalý pobyt, neřeší.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BOBYSUDOVÁ, L., PIKALOVÁ HERNANDEZOVÁ, J. *Cizinec a vzdělávání v ČR*. 1. vyd. Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2005. 47 s. ISBN 80-239-4741-9

CVEJNOVÁ, J., HONZÁKOVÁ, P., HŮLKOVÁ NÝVLTOVÁ D., MÁLKOVÁ, P. *Připravte se s námi na zkoušku z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR*. 2. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. 142 s. ISBN 978-80-87652-90-9.

ČADSKÁ, M. K metodologickým východiskům a obsahovému zaměření popisu/Čeština jako cizí jazyk – úroveň A2. In ŠTINDLOVÁ, B., ČEMUSOVÁ, J. (eds.). *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2005-2006*. 1. vyd. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2006. 240 s. ISBN 80-86903-37-0.

ČIŽINSKÝ, P. *Nový zákon o získávání českého státního občanství: bezplatné poradenství* [on-line]. Praha: Poradna pro občanství, 2013. [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/novy-zakon-o-ziskavani-ceskeho-statniho-obcanstvi-bezplatne-poradenstvi-v-poradne-pro-obcanstvi>>

DRBOHLAV, D. a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 208 s. ISBN 978-80-7419-039-1.

ERIKSEN, T., H. *Sociální a kulturní antropologie příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-465-6.

FRANC, A. Migrační politiky ČR a jejich vývoj od roku 1990 do současnosti. In Hajíčková, Z., Vacula, R. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2012. Migrační politika*. 1. vyd. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2012. 264 s. ISBN 978-80-7470-027-9.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum – Základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

IVANOVÁ, J., LENOCHOVÁ, A., LINKOVÁ, J., ŠIMÁČKOVÁ, Š.(transl.). *Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 268 s. ISBN 80-244-0404-4.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 286 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

KLVAČOVÁ, P. *Nikdy nebudu dokonalá. Vyprávění o úspěšném zvládnutí českého jazyka* [on-line]. Praha: Institut sociologických studií FSV UK, 2006 [cit. 17. 2. 2014]. Dostupné na WWW:

<<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/nikdy-nebudu-dokonala-vypraveni-o-uspesnem-zvladani-ceskeho-jazyka>>.

KOLEKTIV. *Metodika sociální práce v registrovaných sociálních službách Center na podporu integrace cizinců. Úvodní definice oborových zařízení*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR – privátní tisk, 2012. Nestránkováno. Bez ISBN.

KOMÁREK, F. Referenční rámec a jeho praktické uplatnění při výuce cizích jazyků. In Štindlová, B., Čemusová, J. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2005-2006. I. oddíl (Společný evropský referenční rámec)*. 1. vyd. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2006. 240 s. ISBN 80-86903-37-0

KUBÁTOVÁ, H. *Rukověť autora diplomky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. 124 s. ISBN 978-80-244-2314-2.

LELÍKOVÁ, E. *Etnické a národnostní menšiny pohledem majority v ČR* [on-line]. Bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2010. 66 s. [cit. 10. 2. 2014]. Dostupné na WWW:

<http://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/13360/lel%C3%ADkov%C3%A1_2010_bp.pdf?sequence=1>.

MARTYNIUK, W. *Příprava testů a zkouška z českého jazyka pro uchazeče o trvalý pobyt v České republice. Posudek verze 23 až 27* [on-line]. Kraków, Polsko: Jagiellonska univerzita, 2011. [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné na WWW:

http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/posudek_Martyniuk_CZ.pdf

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 322 s. ISBN 80-247-1362-4.

OŠMERA, R. *Podoba zkoušky z českého jazyka pro účely získání trvalého pobytu* [on-line]. Praha: Multikulturní centrum. Projekt „Kvalitními informacemi ke kvalitní integraci“, 2009 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné na WWW:

<<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/podoba-zkousky-z-ceskeho-jazyka-pro-ucely-ziskani-trvaleho-pobytu>>

PALÁN, Z. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7

POŘÍZKOVÁ, H., Trbola, R., Vyhlídal, J. Příspěvek ve sborníku. In RÁKOCZIOVÁ, M., TRBOLA, R. (eds.). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 252-253. ISBN 978-80-7419-023-0.

PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. 1. Vyd. Praha: Grada 2012, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1

RADOSTNÝ, L. *Cizinci a jejich vzdělávací potřeby a bariéry* [on line]. Publikováno jako článek META o.p.s., 2007 [cit. 14. 2. 2014]. Dostupné na WWW:
<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/cizinci-a-jejich-vzdelavaci-potreby-a-bariery>.

SAKOVÁ, T. *Zkouška z českého jazyka jako jedna z podmínek pro udělení trvalého pobytu pro cizince ze třetích zemí*. Olomouc, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Palackého. Cyrilometodějská teologická fakulta. Vedoucí bakalářské práce Eva Dohnalová.

SLADKOVSKÁ, K. Systém výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu. In Hajíčková, Z., Vacula, R. (eds.). *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka*. 1. vyd. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2012. 264 s. ISBN 978-80-7470-027-9.

SOUDKOVÁ, V., SOUDEK, T. *Bariéra mezi námi očima cizinců*. 1. vyd. Praha: European Training and Consulting, 2008, s. 5. ISBN 978-80-254-3857-2.

ŠINDELÁŘOVÁ, J. *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-089-1.

ŠIŠKOVÁ T. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 190 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠTINDLOVÁ, B., ČEMUSOVÁ, J. (eds.). *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2005-2006*. 1. vyd. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2006. 240 s. ISBN 80-86903-37-0.

ŠTINDLOVÁ, B., ČEMUSOVÁ, J. (eds.). *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2007. 240 s. ISBN 978-80-86903-58-3.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-310-0

TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M. (eds.). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 184 s. ISBN 978-80-87474-19-8.

Elektronické zdroje

Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka: O nás.[cit. 22. 2. 2014]. Dostupné na WWW:
<<http://www.auccj.cz/>>

Centrum podpory cizinců: O nás [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné na WWW:
<<http://www.procizince.cz/>>

České noviny: „Kvůli korupci při legalizaci pobytu cizinců bylo obviněno 15 lidí“. [online].
2014. [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné na WWW:
<<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kvuli-korupci-pri-legalizaci-pobytu-cizincu-bylo-obvineno-15.lidi/1042296>>

Čeština pro cizince: Brožura online - Připravte se s námi na zkoušku z českého jazyka pro
trvalý pobyt v ČR. [cit. 10. 2. 2014]. Dostupné na WWW:
<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Prirucka%20www_171212.pdf>

Čeština pro cizince: Informace o zkoušce. [cit. 19. 1. 2014]. Dostupné na WWW:
<http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ>

Čeština pro cizince: Pravidla organizace a konání zkoušky pro cizince jako jedné z podmínek
o udělení trvalého pobytu [online]. 2014 [20. 1. 2014].
Dostupné na WWW: <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/Pravidla.pdf>>

Institut jazykového vzdělávání [cit. 14. 1. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.ijv.cz/>>

Integrační centra: Centrum na podporu integrace cizinců [cit. 19. 1. 2014]. Dostupné
na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/>>

Jazyková agentura Academia: Jazykové kurzy Olomouc – Czech for foreigners
[cit. 7. 1. 2014]. Dostupné na WWW:
<http://www.academia-levey.cz/jazykove_kurzy_olomouc_czech_for_foreigners.php>

Jazyková škola Panorama: Jazykové kurzy pro veřejnost [cit. 10. 1. 2014].

Dostupné na WWW: <<http://www.panoramaila.cz/>>

Jazyková škola s právem státní jazykové školy Olomouc: Čeština pro cizince [cit. 6. 1. 2014].

Dostupné na WWW: <http://www.sjs-olomouc.cz/olomouc/czech_for_foreigners.html>

Jazyková škola UP LIFT: Czech for foreigners [cit. 7. 1. 2014]. Dostupné na WWW:

<<http://www.up-lift.upol.cz/>>

Katedra bohemistiky Univerzity Palackého v Olomouci: Czech for foreigners – Zkouška pro trvalý pobyt na úrovni A1 [cit. 6. 1. 2014]. Dostupné na WWW:

<http://www.kb.upol.cz/czech_for_foreigners.html>

META o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů: Kdo jsme? [cit. 30. 1. 2014].

Dostupné na WWW: <<http://www.meta-os.cz/pic/>>

Migrace online: Důležité informace pro mladé cizince – nabývání občanství podle nového zákona [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné na WWW:

<<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/dulezite-informace-pro-mlade-cizince-nabyvani-obcanstvi-podle-noveho-zakona>>

Ministerstvo vnitra České republiky: Terminologický slovník [cit. 5. 2. 2014].

Dostupné na WWW:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

Ministerstvo vnitra České republiky: Udělení státního občanství České republiky [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné na WWW:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>>

Občanství: Informace o zkoušce z českého jazyka [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné na WWW:

<http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_C>

Občanství: Informace o zkoušce z českých reálií [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné na WWW:
<http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce&hl=cs_CZ>

Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Přerov: Čeština pro cizince [cit. 7. 1. 2014].

Dostupné na WWW: <<http://www.oaprerov.cz/index.php/cestina-pro-cizince>>

SOZE – Sdružení občanů zabývající se emigranty: O nás [cit. 25. 12. 2013].

Dostupné na WWW: <<http://www.soze.cz/>>

Ústav jazykového a odborné přípravy Univerzity Karlovy. [cit. 26. 1. 2014].

Dostupné na WWW: <<http://ujop.cuni.cz/>>

Právní předpisy

Občanství: Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů. Dostupné na WWW:

<<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb13186&cd=76&typ=r>>

MŠMTV: Vyhláška č. 433/2013 Sb., o prokazování znalosti českého jazyka a českých reálií pro účely udělování státního občanství České republiky. Dostupné na WWW:

<<http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/13-433.htm>>

MV ČR: Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a o změně některých zákonů.

Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx>>

Vyhláška č. 348/2008 Sb., o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území ČR [online]. Datum neuvedeno [cit. 9. 1. 2014].

Dostupné na WWW: <<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/vyhlaska.pdf>>

Anotace

Jméno a příjmení autora: Bc. Daniela Nagyová

Název katedry a fakulty: Katedry sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název diplomové práce: Vzdělávání cizinců v České republice – výuka českého jazyka

Počet znaků: 153 093

Počet příloh: 7

Počet titulů použité literatury: 31 knih + 25 elektronických zdrojů

Klíčová slova: cizinec, cizinci, migrace, migranti, integrace, vzdělávání, český jazyk, kurz českého jazyka, zkouška, trvalý pobyt

Tato práce má dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části autorka vymezuje většinu odborných termínů, které jsou dále v práci či v celé problematice nejčastěji používány. Dále seznamuje s oficiálními i nestátními zařízeními a jazykovými institucemi, které mají cizincům usnadňovat integraci, pomáhat jim učit se většinový jazyk až k možnosti vykonání zkoušek pro trvalý pobyt, a podrobněji rozebírá současnou podobu zkoušky z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt včetně jejích kladů i záporů a různých názorů na toto opatření.

Praktická část práce obsahuje metodiku a výsledky kvalitativního výzkumu, uskutečněného mezi migranty, o jejich vztahu k češtině jako jazyku, bez kterého se v budoucnosti, pokud zůstanou v Česku, neobejdou. Odpovědi autorka analyzuje a srovnává s teoretickými předpoklady a názory jednotlivých specialistů, kteří mají k problematice co říci. Závěrem uvádí autorka některá doporučení, která z rozhovorů vyplynula.

Annotation

Name: Bc. Daniela Nagyová

Name of department: Department of Sociology, Andragogy and Cultural anthropology, Faculty of Arts, Palacký University, Olomouc

Title of thesis: Education of foreigners in the Czech Republic – Czech language

Number of letters: 153 093

Number of attachments: 7

Number of used literary sources: 31 books + 25 electronics sources

Keywords: foreigner, foreigners, migration, migrants, integration, education, czech language, czech language course, examination, permanent residence

This dissertation consists of two parts - theoretical and practical ones.

In the theoretical part the author delimits mayor parts of technical terms which are in dissertation and in the whole problems used. She gives in the acquaintance official and non-state organizations including the language schools, which have got a duty to make the integration for foreigners easy, to help them with learning of the majority language to be able to carry out the mandatory examination for a permanent residence. The second purpose of the presented theory is the analysis of the czech language exam contemporary form including pozitivies and negatives and different opinions on the legal measure.

The practical part includes the metodical advantements and results of the qualitative research among migrants. On basic of research the author is concluding the attitude of the migrants to czech language which is very important for their future in Czech. She analyses answers of migrants and compares those ones to the theoretical preconditions and opinions of the experts on this problems. Finally author presents some recomendations as emerged from the interviews.

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

1. Přehled nestátních neziskových organizací (NNO) poskytujících poradenství cizincům	78
2. Seznam škol oprávněných provádět zkoušky českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky	83
3. Vzor protokolu o konání zkoušky z českého jazyka na úrovni A1 podle SERRJ	88
4. Vzor dokladu prokazujícího požadovanou znalost českého jazyka	90
5. Poukaz na bezúplatnou zkoušku z českého jazyka	91
6. Seznam otázek strukturovaného rozhovoru	92
7. Výzkum Národního ústavu pro vzdělávání „Úspěšnost zkoušky cizinců z českého jazyka pro účely trvalého pobytu“	93

Příloha č. 1

PŘEHLED NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ (NNO) POSKYTUJÍCÍCH V ČR PORADENSTVÍ CIZINCŮM

Hlavní město Praha a Středočeský kraj

- **Arcidiecézní charita Praha**, Londýnská 44, 120 00 Praha 2
Dostupné na WWW: <<http://praha.charita.cz>>
- **Berkat, o.s.**,
Dostupné na WWW: <<http://berkat.cz>>
- **InBáze o.s.**, Legerova 50, 120 00 Praha 2
Dostupné na WWW: <http://inbaze.cz>
- **Centrum pro integraci cizinců (CIC)**, Kubelíkova 55, 130 00 Praha 3
Dostupné na WWW: <<http://www.cicpraha.org>>
- **Evropská kontaktní skupina**, Dejvická 28, 160 00 Praha 6
Pobočka Plzeň, Tylova 1, Plzeň
Dostupné na WWW: <<http://www.ekscr.cz>>
- **Informační portál Středočeského kraje** – Zdroje informací pro cizince v ČR
Dostupné na WWW:
<<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/socialni-oblast/integrace-mensin/integrace-azylantu-a-cizincu/>>
- **META o.p.s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů**, Ječná 17, 120 00 Praha 2
Dostupné na WWW: <<http://www.meta-os.cz/pic/>>
- **Multikulturní centrum Praha**, Náplavní 1, 120 00 Praha 2
Dostupné na WWW: <<http://www.mkc.cz>>
- **Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU Praha)**, Kovářská 4, 190 00 Praha 9
Pobočka Brno OPU, Leitnerova 9, 602 00 Brno
Pobočka Plzeň OPU, Sady Pětatřicátníků 48/33, 301 00 Plzeň
Pobočka České Budějovice OPU, Žižkova třída 1, 370 01 České Budějovice
Dostupné na WWW: <<http://www.opu.cz>>
- **Poradna pro integraci, o.s. (PPI)**, Opletalova 921/6, 110 00 Praha 1
Pobočka Ústí nad Labem, Velká Hradební 33, 400 01 Ústí nad Labem

- **Poradna pro občanství, občanská a lidská práva (PPO)**, Ječná 77, 120 00 Praha 2 – Nové Město
Pobočka Ústí nad Labem, Zolova 502/2, 400 07 Ústí nad Labem
Pobočka Děčín, Radniční 1/23, 405 01 Děčín
Pobočka Krupka, Karla Čapka 294, 417 42 Krupka
Pobočka Teplice, Benešovo náměstí 3282, 415 01 Teplice
Pobočka Slaný, Fričova 199, 274 01 Slaný
Pobočka Beroun, V Pražské bráně 71, 266 01 Beroun
Pobočka Mladá Boleslav, Václava Klementa 1228, 293 01 Mladá Boleslav
Pobočka Olomouc, Wellnerova 1215/1, 779 00 Olomouc
Pobočka Šternberk, Vodní 133/10, 785 01 Šternberk
Pobočka Ostrava, Prokešovo náměstí 3, 702 00 Ostrava
Pobočka Vyškov, Palánek 1/250, 682 01 Vyškov
- **Sdružení pro integraci a migraci (SIMI)**, Baranova 33, 130 00 Praha 3
Dostupné na WWW: <<http://www.migrace.com/>>
- **Sedm paprsků, o.s. – Projekt integrace cizinců**, Spořická 328/26, 184 00 Praha 8
Dostupné na WWW: <<http://www.sevenrays.cz>>
- **Zařízení pro děti – cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní a praktická škola**, Radlická 30, 150 00 Praha 5
Dostupné na WWW: <http://www.ddc-cz/>

Jihočeský kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců**, Kněžkodvorská 2296, 370 04 České Budějovice
Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/JihoceskyKraj/JKk.aspx>>
- **Diecézní charita České Budějovice**, Kanovnická 16, 370 01 České Budějovice
- **Informační portál Jihočeského kraje – národnostní menšiny a cizinci**
Dostupné na WWW:
<http://kraj.jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=1665&par%5Blang%5D>
- **Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)**, Žižkova třída 1, 370 01 České Budějovice
Dostupné na WWW: <<http://opu.cz>>

Jihomoravský kraj

- **Diecézní charita Brno – CELSUZ – Centrum pro lidi sociálně znevýhodněné – Služby pro cizince**, Třída kpt. Jaroše 9, 602 00 Brno
Dostupné na WWW: <<http://celsuz.cz/sluzby-pro-cizince/>>
- **Jihomoravské regionální centrum na podporu integraci cizinců - CPIC**, Mezírka 1, 602 00 Brno
Dostupné na WWW: <<http://www.cizincijmk.cz/>>
- **Oblastní charita Břeclav**, Svatoplukova 1018/18, 690 02 Břeclav
Dostupné na WWW: <<http://www.charitabreclav.cz/>>
- **Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)**, Leitnerova 9, 602 00 Brno
Dostupné na WWW: <<http://opu.cz>>
- **Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)**, Mostecká 5, 614 00 Brno
Dostupné na WWW: <<http://www.soze.cz/>>

Královéhradecký kraj

- **Diecézní charita Hradec Králové – poradna pro cizince a uprchlíky**, Velké náměstí 37, 500 01 Hradec Králové
Dostupné na WWW: <<http://hk.caritas.cz/>>

Karlovarský kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců**, Závodu Míru 876/3a, 360 17 Karlovy Vary
Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/>>
- **Informační portál Karlovarského kraje – cizinci a menšiny**
Dostupné na WWW:
<<http://www.kr-karlovarsky.cz/krajsky-urad/cinnosti/Stranky/cizinci/cizinci.aspx>>

Moravskoslezský kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců**, Českobratrská 2227/7, 702 00 Ostrava
Dostupné na WWW:
<<http://www.integracnicentra.cz/MoravskoslezskyKraj/MSKk.aspx>>
- **Informační portál Moravskoslezského kraje – cizinci, uprchlíci, žadatelé o azyl**
Dostupné na WWW: <<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/nme.html>>

- **Informační portál kraje – Vzdělávání žáků s jinou státní příslušností v rámci EU**

Dostupné na WWW: <<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/skoly.html>>

Olomoucký kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců**, Třída Kosmonautů 1085/6, 779 00 Olomouc

Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/OlomouckyKraj/OKk.aspx>>

- **Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)**, Ostružnická 28, 772 00 Olomouc

Dostupné na WWW: <<http://www.soze.cz>>

- **Centrum podpory cizinců (Žebřík o.s.)**, Vrahovická 83, 798 11 Prostějov

Dostupné na WWW: <<http://www.procizince.cz/>>

Pardubický kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců**, Pernerova 444, 530 02 Pardubice

Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/PardubickyKraj/PaKk.aspx>>

- **Most pro lidská práva**, Třída 17. Listopadu 216, 530 02 Pardubice

Dostupné na WWW: <<http://www.mostlp.org/>>

Plzeňský kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců**, Americká 3, 301 00 Plzeň

Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/PlzenskyKraj/PlKk.aspx>>

- **Diecézní charita Plzeň – Pomoc cizincům a uprchlíkům**, Cukrovarská 116, 301 00 Plzeň

Dostupné na WWW: <<http://www.dchp.cz/poradna-pro-cizince-a-uprchliky-plz/>>

- **Občanské sdružení Studnice**, Krátká 2, 301 17 Plzeň

Dostupné na WWW: <<http://www.studnice-os.cz/>>

- **Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)**, Sady Pětatřicátníků 48/33, 301 00 Plzeň

Dostupné na WWW: <http://opu.cz>

Ústecký kraj

- **Diecézní charita Litoměřice –poradna pro uprchlíky a migranty**, Kosmonautů 2022, 412 01 Litoměřice

Dostupné na WWW: <<http://dchltm.cz/pomoc-v-cr/poradna-pro-uprchliky-a-migranty>>

- **Centrum na podporu integrace cizinců v Ústeckém kraji**, Velká Hradební 33, 400 21 Ústí nad Labem
Dostupné na WWW: <<http://centrumcizincu.cz/>>
- **Poradna pro integraci, o.s. (PPI) Ústí nad Labem**, Velká Hradební 33, 400 01 Ústí nad Labem
Dostupné na WWW: <<http://p-p-i.cz>>
- **Občanské sdružení OBERIG**, Pařížská 538/19, 400 01 Ústí nad Labem
Dostupné na WWW: <<http://www.oberig.cz/>>

Kraj Vysočina

- **Centrum multikulturního vzdělávání Jihlava**, Masarykova 34, 586 01 Jihlava
Dostupné na WWW: <<http://www.jml.centrumjihlava.cz/subdom/jml>>
- **Občanská poradna Jihlava**, Žižkova 13, 586 01 Jihlava
Dostupné na WWW: <<http://www.obcanskaporadna.cz/>>
- **Občanská poradna Třebíč**, Přerovského 126/6, 674 01 Třebíč
Dostupné na WWW: <<http://www.optrebic.cz>>
- **Pracoviště na podporu integrace cizinců – Kraj Vysočina**, Tolstého 15, 586 01 Jihlava
Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/KrajVysocina/KVkaspx>>

Zlínský kraj

- **Centrum na podporu integrace cizinců – Zlínský kraj**, Lorencova 3791 760 01 Zlín
Dostupné na WWW: <<http://www.integracnicentra.cz/ZlinskyKraj/ZKk.aspx>>
- **ARGO, Společnost dobré vůle**,
Dostupné na WWW: <<http://argozlin.blog.cz/>>

Zdroj: WWW: <<http://www.cestina-pro-cizince.cz>>

Příloha č. 2

SEZNAM OPRÁVNĚNÝCH ŠKOL PROVÁDĚT ZKOUŠKY ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY ZÍSKÁNÍ POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Název školy	Adresa	PSČ	Město	IČ
Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Beroun, U Stadionu 486	U Stadionu 486	266 37	Beroun 2	47558415
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Brno, Kotlářská 9	Kotlářská 9	611 49	Brno	00566772
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky PELIKÁN, s.r.o.	Lidická 9	602 00	Brno	26950189
Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta	Arna Nováka 1	602 00	Brno	
Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Břeclav, sady 28. října 1	sady 28. října 1	690 21	Břeclav	60680351
Střední odborná škola veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, České Budějovice, Rudolfovská 92	Rudolfovská 92	372 16	České Budějovice	60075911
Soukromá střední škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Č. Budějovice, s.r.o	Jeronymova 28/22	370 01	České Budějovice	60646764
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, v.o.s.	Čechova 2	370 01	České Budějovice	26051982
Centrum interdisciplinárních studií a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky při VŠERS, o.p.s.	Žižkova tř. 251/6	370 01	České Budějovice	26093821
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta	Na Mlýnské stoce 35	370 01	České Budějovice	
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta	Jeronymova 10	371 15	České Budějovice	
Středisko jazykové a odborné přípravy v Dobrušce, pracoviště ÚJOP UK	Solnická 777	518 17	Dobruška	
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Frýdek-Místek, příspěvková organizace	Palackého 123	738 02	Frýdek-Místek	00846902

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Hodonín, Velkomoravská 13	Velkomoravská 13	695 11	Hodonín	00566420
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Hradec Králové, tř. ČSA 274	tř. ČSA 274	500 03	Hradec Králové	62690078
Obchodní akademie, Vyšší odborná škola cestovního ruchu a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o.	SNP 170	500 03	Hradec Králové 3	25262327
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Jihlava	nám. Svobody 1	586 01	Jihlava	60545887
Obchodní akademie T. G. Masaryka a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Jindřichův Hradec, Husova 156	Husova 156	377 11	Jindřichův Hradec	60816759
Obchodní akademie, vyšší odborná škola cestovního ruchu a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Karlovy Vary	Bezručova 17/1312	360 01	Karlovy Vary	63553597
Vyšší odborná škola, Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Klatovy, Plánická 196	Plánická 196	339 01	Klatovy	61781771
Střední průmyslová škola strojírenská a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kolín IV, Heverova 191	Heverova 191	280 50	Kolín IV	48665860
AGENTURA POZNÁNÍ - jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o.	Dukelská 13/695	742 21	Kopřivnice	26869691
Soukromé gymnázium, střední odborná škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o	Osvobození 699	686 04	Kunovice	25323822
Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kutná Hora, Masarykova 197	Masarykova 197	284 11	Kutná Hora	61924059

Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Liberec, Šamánkova 500/8, příspěvková organizace	Šamánkova 500/8	460 01	Liberec	46747966
Technická univerzita v Liberci, Pedagogická fakulta	Studentská 2	461 17	Liberec 1	
Středisko jazykové a odborné přípravy v Mariánských Lázních, pracoviště ÚJOP UK	Hlavní 390	353 67	Mariánské Lázně	
Obchodní akademie a Vyšší odborná škola ekonomická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Mladá Boleslav, T.G.Masaryka 14	T. G. Masaryka 14	293 80	Mladá Boleslav	48683884
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Olomouc	Pöttingova 2/624	771 00	Olomouc	00601713
Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta	Křižkovského 10	771 47	Olomouc	
Linguistic – Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky v.o.s.	Akátová 1296	735 14	Orlová – Poruba	26785901
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Ostrava, Na Jízdárně 4, příspěvková organizace	Na Jízdárně 4/2824	701 33	Ostrava 1	00602043
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Pardubice, Štefánikova 325	Štefánikova 325	530 43	Pardubice	48161209
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Písek, Karlova 111	Karlova 111	397 01	Písek	60869089
Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Plzeň, sady 5. května 42	sady 5. května 42	301 00	Plzeň	49774191
Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta	Veleslavínova 42	306 14	Plzeň	
Středisko jazykové a odborné přípravy v Poděbradech, pracoviště ÚJOP UK	Jiřího nám. 1/I	290 36	Poděbrady	
Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky hlavního města Prahy	Školská 15	116 72	Praha 1	00334227
Ústav bohemistických studií FFUK	nám. Jana Palacha 2	116 38	Praha 1	
Univerzita Karlova - Ústav jazykové a odborné přípravy (ÚJOP)	Vratislavova 10	128 00	Praha 2	

Středisko jazykové a odborné přípravy Albertov, pracoviště ÚJOP UK	Albertov 7/3a	120 00	Praha 2	
České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií, JASPEX	Horská 3	128 00	Praha 2	
Středisko jazykové a odborné přípravy v Hloubětíně, pracoviště ÚJOP UK	Hloubětinská 26	198 00	Praha 9	
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Přerov, Bartošova 24	Bartošova 24	750 11	Přerov 2	61985996
Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Svitavy	Sokolovská 1638	568 02	Svitavy	62033026
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Šumperk, Hlavní třída 31	Hlavní třída 31	787 01	Šumperk	49589679
Střední škola obchodu, služeb a řemesel a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Tábor, Bydlišského 2474	Bydlišského 2474	390 01	Tábor	75050099
Obchodní akademie Dr. Albína Bráfa a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Třebíč	Bráfova 9	674 01	Třebíč	60418443
Obchodní akademie, Vyšší odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Uherské Hradiště	Nádražní 22	686 57	Uherské Hradiště	60371731
Gymnázium J. A. Komenského a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Uherský Brod	Komenského 169	688 31	Uherský Brod	60371757
Obchodní akademie a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Ústí nad Labem, příspěvková organizace	Pařížská 15	400 01	Ústí nad Labem	44556969
Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Valašské Meziříčí	Palackého 49	757 01	Valašské Meziříčí	00851574
Střední škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Volyně, Lidická 135	Lidická 135	387 01	Volyně	60650478
Masarykovo gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Vsetín	Tyršova 1069	755 01	Vsetín	00843351

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Zlín	náměstí T. G. Masaryka 2734-9	760 01	Zlín	00559504
Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Znojmo, Přemyslovců 4	Přemyslovců 4	669 48	Znojmo	49438883

Zdroj: Vyhláška č. 348/2008 Sb., příloha č. 1

Příloha č. 3

VZOR PROTOKOLU O KONÁNÍ ZKOUŠKY

Protokol o zkoušce se vyhotovuje na tiskopisu podle následujícího vzoru:

Číslo poukazu:

PROTOKOL

**o zkoušce z českého jazyka na úrovni A1 podle SERRJ pro účely povolení trvalého
pobytu na území ČR**

konané dne

Jméno a příjmení:

Číslo průkazu totožnosti:

Datum narození:

Místo narození a země původu:.....

PÍSEMNÁ ČÁST

	Počet bodů	%
Čtení s porozuměním		
Psaní		
Poslech s porozuměním		

ÚSTNÍ ČÁST

Téma:
Celkový průměr:
Slovní hodnocení (pouze v případě neúspěchu u ústní části zkoušky):

Členové komise:

Příjmení, jméno, tituly (čitelně):

Podpis:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Podpis předsedy komise:

.....

Zdroj: WWW: <<http://www.cestina-pro-cizince.cz>>

Příloha č. 4

**VZOR DOKLADU POTVRZUJÍCÍHO POŽADOVANOU ZNALOST
ČESKÉHO JAZYKA**

IČ: _____

Evidenční číslo dokladu: _____

OSVĚDČENÍ

**o znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu
na území České republiky**

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Místo narození: _____

Státní občanství: _____

Zkoušku znalosti českého
jazyka vykonal/a dne: _____

V _____ dne _____

L. S.

Toto osvědčení bylo vydáno v souladu s vyhláškou č. 348/2008 Sb., o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky.

Pozn.: Znalost českého jazyka požadovaná pro účely povolení k trvalému pobytu na území České republiky odpovídá úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Zdroj: Vyhláška č. 348/2008 Sb., příloha č. 2

Příloha č. 5

POUKAZ NA BEZÚPLATNOU ZKOUŠKU Z ČESKÉHO JAZYKA

(A)

Ministerstvo vnitra ČR
odbor azylové a migrační politiky
poštovní schránka 21/OAM 170 34 Praha 7

POUKAZ

na bezúplatnou zkoušku z českého jazyka pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR, objednávka zkoušky u (razítko školy)

Číslo poukazu : **XX000001**
Příjmení a jméno : **POKUSNÝ Adolf**
Datum narození : **11.11.1981**
Stát. příslušnost : **Bosna a Hercegovina**
Vystaveno dne : **22.03.2010**

CD : E0149042

.....
razítko a podpis pověřeného pracovníka

Tuto část vyplňuje škola oprávněná provádět zkoušku znalosti českého jazyka.

Zkoušku z českého jazyka absolvoval dne :

Název a adresa školy :

Cizinci BYLO / NEBYLO *) vydáno OSVĚDČENÍ o vykonání jazykové zkoušky pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR.

Evidenční číslo osvědčení :

*) nehodící se škrtněte

..... **)

**) jméno, příjmení, funkce a vlastnoruční podpis ředitele jazykové školy nebo vedoucího zaměstnance vysoké školy odpovědného za konání zkoušky

Poučení : V případě nevyužití stanoveného termínu zkoušky bez omluvy, zneužití nebo ztráty poukazu, nebude zkouška z českého jazyka provedena bezúplatně.

3

(B)

Ministerstvo vnitra ČR
odbor azylové a migrační politiky
poštovní schránka 21/OAM 170 34 Praha 7

POUKAZ

na bezúplatnou zkoušku z českého jazyka pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR, objednávka zkoušky u (razítko školy)

Číslo poukazu : **XX000001**
Příjmení a jméno : **POKUSNÝ Adolf**
Datum narození : **11.11.1981**
Stát. příslušnost : **Bosna a Hercegovina**
Vystaveno dne : **22.03.2010**

CD : E0149042

.....
razítko a podpis pověřeného pracovníka

Tuto část vyplňuje škola oprávněná provádět zkoušku znalosti českého jazyka.

Zkoušku z českého jazyka absolvoval dne :

Název a adresa školy :

Cizinci BYLO / NEBYLO *) vydáno OSVĚDČENÍ o vykonání jazykové zkoušky pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR.

Evidenční číslo osvědčení :

*) nehodící se škrtněte

..... **)

**) jméno, příjmení, funkce a vlastnoruční podpis ředitele jazykové školy nebo vedoucího zaměstnance vysoké školy odpovědného za konání zkoušky

Poučení : V případě nevyužití stanoveného termínu zkoušky bez omluvy, zneužití nebo ztráty poukazu, nebude zkouška z českého jazyka provedena bezúplatně.

Zdroj: WWW: <<http://www.cestina-pro-cizince.cz>>

Příloha č. 6

SEZNAM OTÁZEK STRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

Výzkumná otázka hlavní (téma)

„Jaký mají cizinci přístup (vztah) k jazykovému vzdělání v České republice?“

Otázky k rozhovorům

Co se Vám líbí v Česku?

Co máte v Česku rádi?

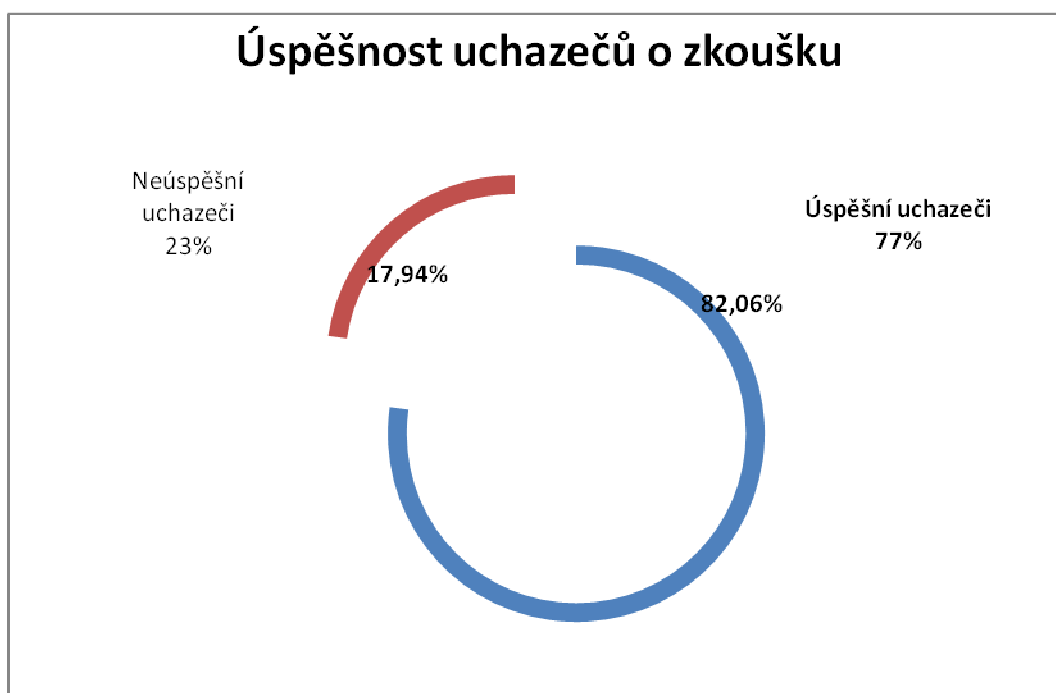
1. Kolik je Vám let a jaká je Vaše profese (co jste vystudoval/a, čím jste vyučen/a)?
2. Jak dlouho žijete v ČR?
3. Proč jste do ČR přišel/přišla?
4. Měl/a jste kontakt s českým jazykem ještě před tím, než jste přišel/přišla na území ČR?
5. Absolvoval/a jste před příchodem do ČR jazykové kurzy češtiny?
6. Uměl/a jste česky ještě předtím, než jste přišel/přišla do ČR?
7. Vzpomenete si, jak vypadaly vaše jazykové znalosti, když jste byl/a v ČR první týden?
8. Jak a kdy jste se začal/a učit česky?
9. Absolvoval/a jste v ČR nějaké jazykové kurzy češtiny?
10. Z jakých důvodů jste se rozhodl/a navštěvovat kurzy českého jazyka?
11. Chodil/a byste do kurzů češtiny, i kdybyste si je musel/a platit ze svého?
12. Je pro Vás výhodné získat výhody trvalého pobytu za zkoušku z češtiny?
13. Jaká je vaše zkušenost se zkouškou z českého jazyka pro cizince?
14. Udělal/a jste zkoušku napoprvé?
15. Co bylo pro vás velmi těžké se naučit?
16. Čemu bylo obtížné porozumět?
17. Co bylo naopak pro Vás snadné se naučit?
18. Bylo pro Vás celkově náročné naučit se český jazyk?
19. Jak se zlepšujete ve svých znalostech v českém jazyce?
20. Vyhledáte další kurzy ke zdokonalení Vaší češtiny?
21. Chtěl/a byste v dalších letech trvale žít na území ČR nebo to pro Vás není cílová země (případně se chcete vrátit domů, až vyděláte dost peněz)?
22. Jaký máte názor na kupování dokladu o zkoušce z češtiny za peníze? Líbí se Vám to?

Příloha č. 7

VÝZKUM NÁRODNÍHO ÚSTAVU PRO VZDĚLÁVÁNÍ „ÚSPĚŠNOST ZKOUŠKY CIZINCŮ Z ČESKÉHO JAZYKA PRO ÚČELY TRVALÉHO POBYTU“

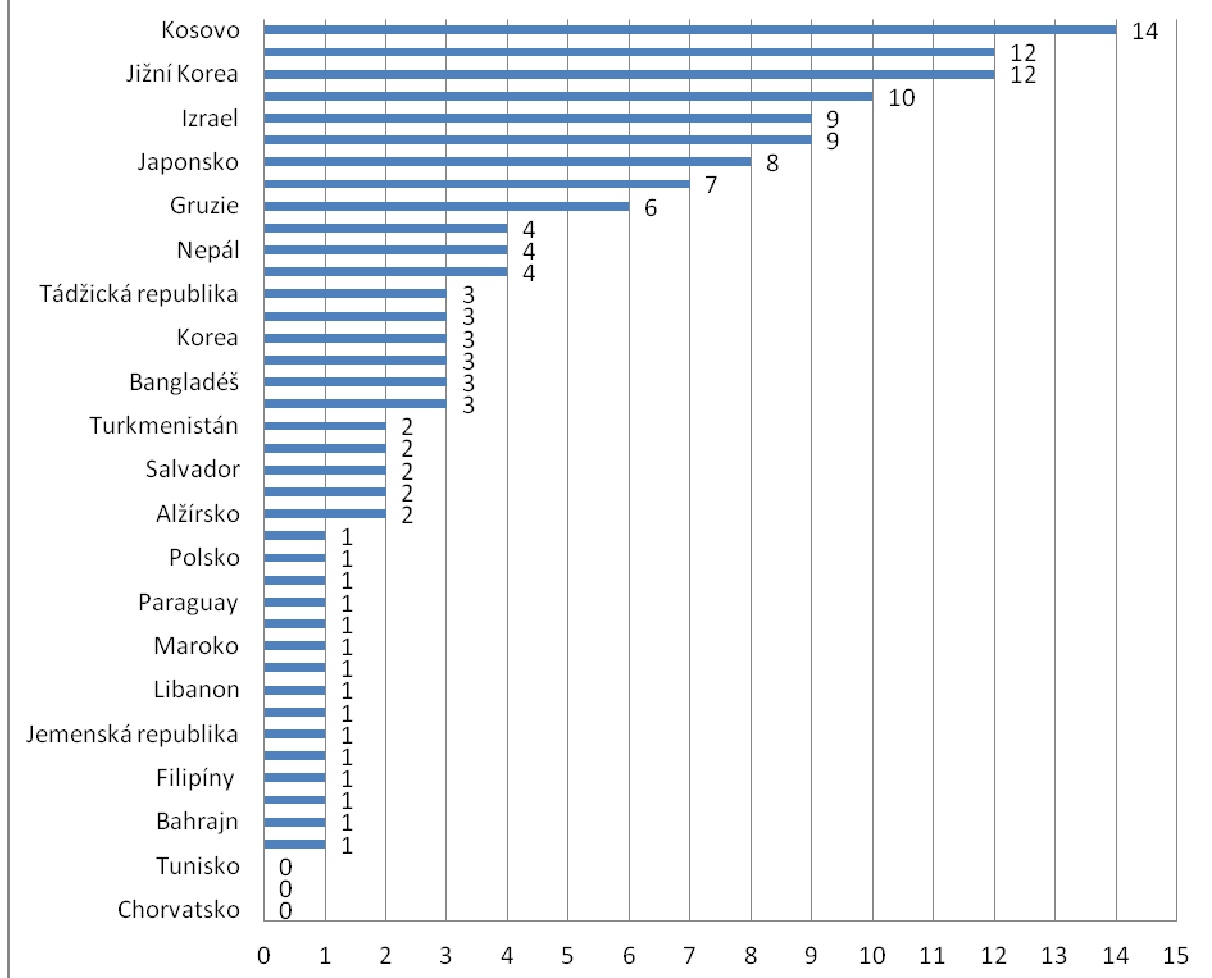
Vyhodnocení dotazníku "Čeština pro cizince" květen - říjen 2013

	Počet	Procenta
Úspěšní uchazeči	6495	77,2662384
Neúspěšní uchazeči	1911	22,7337616
Uchazeči, kteří se přihlásili ke zkoušce za uvedené období	8406	

Z celkového počtu uchazečů opakovalo v uvedeném období zkoušku na dané škole.	1 210
Z celkového počtu uchazečů, kteří se za uvedené období zúčastnili zkoušky, předložilo Poukaz na bezplatnou zkoušku.	6 508
Z celkového počtu uchazečů, kteří se za uvedené období zúčastnili zkoušky, předložilo Potvrzení o nesložení zkoušky.	1 616
Z celkového počtu uchazečů, kteří se za uvedené období účastnili zkoušky, mělo zdravotní postižení.	11

**Počty úspěšných uchazečů málo početných států
(státy s počtem úspěšných uchazečů menším než patnáct)**

Počet úspěšných uchazečů z málo početných států celkem	142
Počet úspěšných uchazečů z početných států nesledovaných v čase	321
Počet úspěšných uchazečů z početných států sledovaných v čase	6032
	6495

Počet neúspěšných uchazečů z málo početných států celkem	36
Počet neúspěšných uchazečů z početných států nesledovaných v čase	61
Počet neúspěšných uchazečů z početných států sledovaných v čase	1814
	1911

Pořadí	Uvedené státy	Počet úspěšných uchazečů	Počet neúspěšných uchazečů
56	Chorvatsko	0	0
55	Kongo	0	1
54	Tunisko	0	1
53	Afganistán	1	0
52	Bahrajn	1	0
51	Černá Hora	1	0
50	Filipíny	1	1
49	Indonézie	1	0
48	Jemenská republika	1	1
47	Keňa	1	0
46	Libanon	1	0
45	Lybie	1	0
44	Maroko	1	0
43	Mexiko	1	0
42	Paraguay	1	0
41	Peru	1	0
40	Polsko	1	0
39	Zimbabwe	1	0
38	Alžírsko	2	2
37	Írán	2	0
36	Salvador	2	0
35	Thajsko	2	2
34	Turkmenistán	2	0
33	Albánie	3	2
32	Bangladéš	3	0
31	Egypt	3	0
30	Korea	3	0
29	Kuba	3	1
28	Tádžická republika	3	0
27	Irák	4	1
26	Nepál	4	6
25	Sýrie	4	3
24	Gruzie	6	2
23	Kyrgyzstán	7	2
22	Japonsko	8	0
21	Ázerbajdžán	9	1
20	Izrael	9	0
19	Pákistán	10	4
18	Jižní Korea	12	1

17	Turecko	12	0
16	Kosovo	14	5
15	Srbsko	16	4
14	Indie	21	5
13	Bosna a Hercegovina	29	4
12	USA	29	3
11	Makedonie	31	15
10	Kazachstán	42	3
9	Arménie	49	8
8	Bělorusko	54	2
7	Čína	64	15
6	Uzbekistán	104	19
5	Moldavsko	133	34
4	Mongolsko	250	98
3	Rusko	551	18
2	Vietnam	1995	1010
1	Ukrajina	2985	637
	Součet	6495	1911

Úspěšní

ze států sledovaných v průběhu času	6032
ze všech ostatních států	463
	6495

Neúspěšní

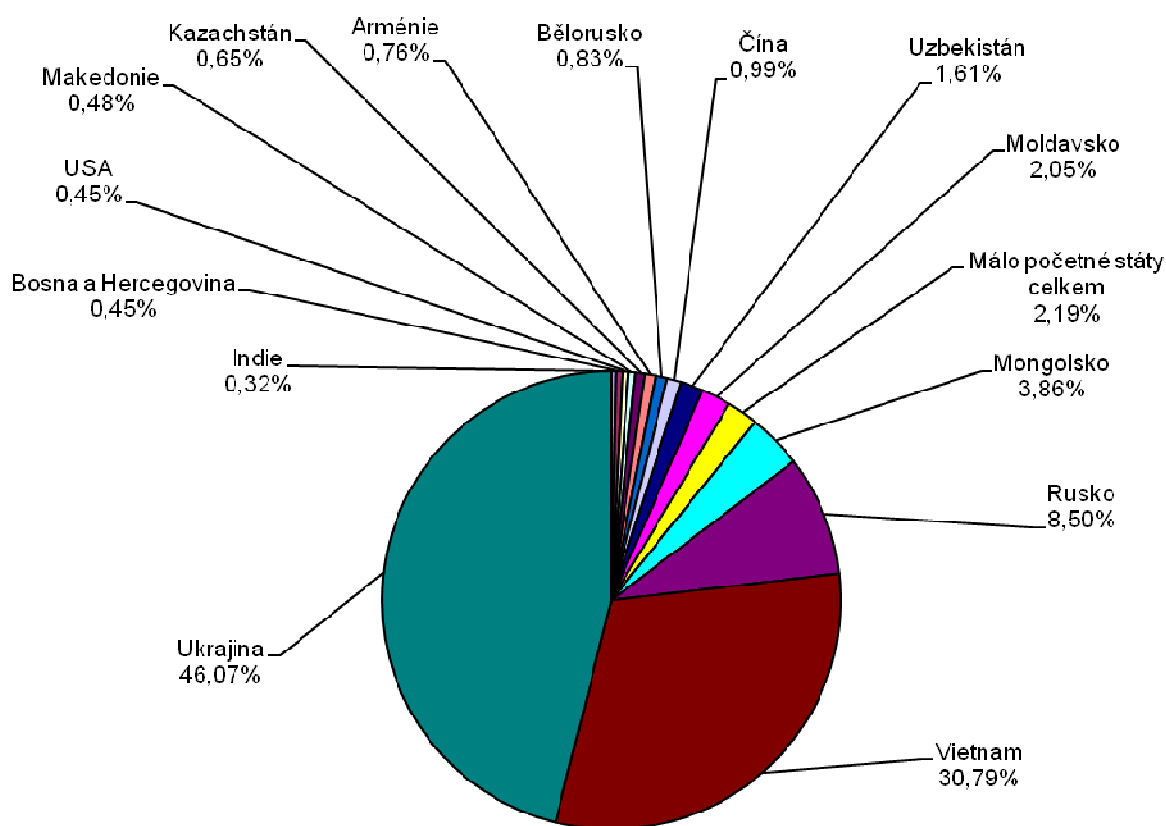
ze států sledovaných v průběhu času	1814
ze všech ostatních států	97
	1911

Vyhodnocení dotazníku "Čestina pro cizince" květen - říjen 2013

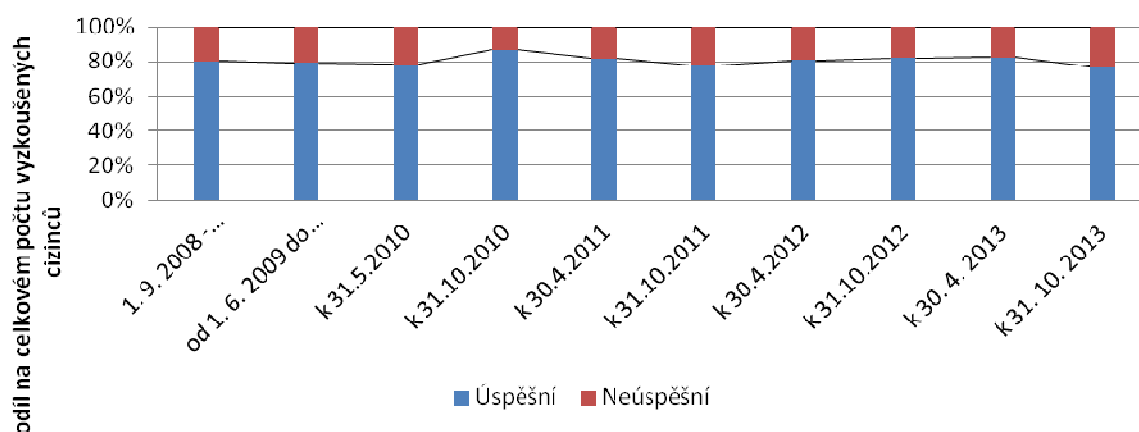
Počet všech úspěšných uchazečů	7703
Počet všech neúspěšných uchazečů	1684
Celkový počet uchazečů, kteří se přihlásili ke zkoušce za uvedené období	9387

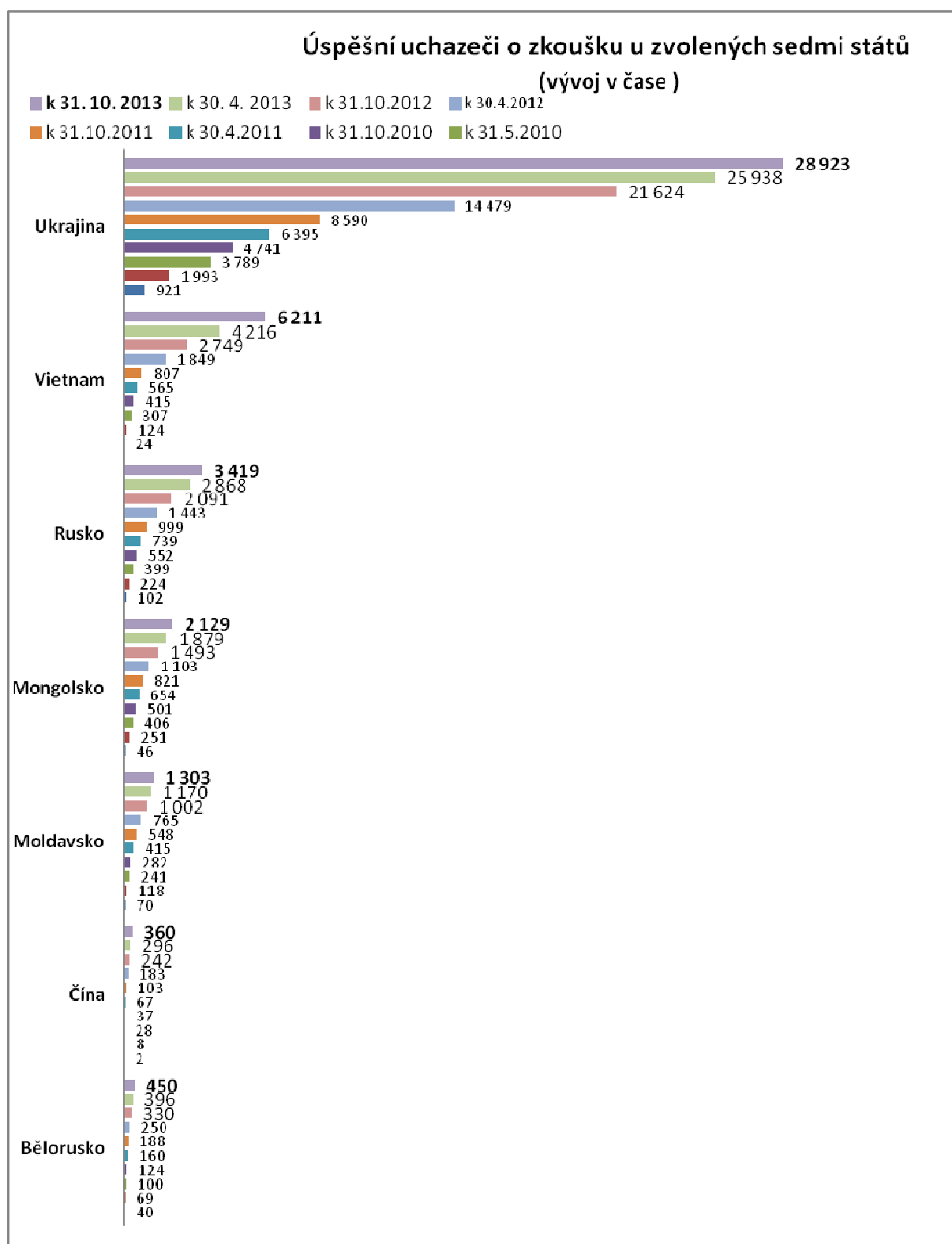
Počet uchazečů, kteří za uvedené období u zkoušky na dané škole uspěli	Národnost	Absolutní počet	Relativní počet (podíl na celkovém počtu cizinců, kteří zkoušku udělali)
	Srbsko	16	0,25%
	Indie	21	0,32%
	Bosna a Hercegovina	29	0,45%
	USA	29	0,45%
	Makedonie	31	0,48%
	Kazachstán	42	0,65%
	Arménie	49	0,75%
	Bělorusko	54	0,83%
	Čína	64	0,99%
	Uzbekistán	104	1,60%
	Moldavsko	133	2,05%
	Málo početné státy celkem	142	2,19%
	Mongolsko	250	3,85%
	Rusko	551	8,48%
	Vietnam	1995	30,72%
	Ukrajina	2985	45,96%
	Počet všech úspěšných uchazečů	6 495	100,00%

Uchazeči , kteří za uvedené období u zkoušky *uspěli*

Přehled o úspěšnosti vyzkoušených cizinců ve sledovaných obdobích

Zdroj: Národní ústav vzdělávání